

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1889. Andra Kammaren. N:o 28.

Onsdagen den 3 April

kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne mars.

§ 2.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda, på kammarens bord hvilande Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen, nemligen:

angående uppförande af ny teaterbyggnad å operahusets tomt m. m.;

angående utbyte af mark mellan kronan och Stockholms stad vid Artilleriplanen m. m.;

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter sjömannen Robert Sahlin;

med förslag till ordnande af döfstumundervisningen i riket;

angående jordafsöndring från kungsladugården Borgholm i Kalmar län; och

angående lindring i vilkoren för ett åt Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag af staten beviljad lån å 2,000,000 kronor.

§ 3.

Föredrogos och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial n:o 5, i anledning af återremiss af utskottets memorial n:o 4 angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

§ 4.

Efter föredragning vidare, hvar efter annat, af statsutskottets memorial:

n:o 43, med förslag till voteringsproposition i anledning af kam-

rarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens sjunde hufvudtitel; och

n:o 44, med förslag till voteringspropositioner i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under riksstatens nionde hufvudtitel,

blefvo de af utskottet sålunda föreslagna voteringspropositioner af kammaren godkända.

§ 5.

Föredrogs och bifölls bevillningsutskottets memorial n:o 8, med förslag till ändrad lydelse af § 6 i kongl. förordningen angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter den 16 maj 1884.

§ 6.

Ang. skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

Härefter företogs till behandling lagutskottets utlåtande n:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof samt att till krigsbruk afstå hästar och fordon.

Kongl. Maj:t hade i förenämnda proposition föreslagit Riksdagen att antaga två, den kongl. propositionen bilagda förslag till lagar angående dels skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof och dels skyldighet för enskilde att till krigsbruk afstå hästar och fordon; men hemställde utskottet — som ansett att lagförslagen icke utan föregående grundlagsförändring kunde af Riksdagen antagas — att förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af utskottets ordförande, herr *Axel Bergström*, med hvilken herrar *C. R. F. von Baumgarten* och *A. G. L. Billing* instämt, och hvilken väl i fråga om lagförslaget angående skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof instämt i det slut, hvartill utskottet kommit, men deremot beträffande den föreslagna lagen angående skyldighet för enskilde att till krigsbruk afstå hästar och fordon förklarar sig icke kunna dela lagutskottets uppfattning, att nuvarande lydelse af hit hänförliga paragrafer i regeringsformen skulle lägga grundlagsenliga hinder i vägen för Konung och Riksdag att gemensamt förordna om de ämnen, som sistberörda lagförslag afser.

Öfverläggningen rörande detta ämne öppnades af

Chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna, hvilken yttrade: Herr talman, mine herrar! Lagutskottet har afstyrkt Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition. Jag skall därför anhålla att derom få yttra några ord och ber då att först få fästa mig vid requisitionslagen samt framhålla min åsigt om nödvändigheten att hafva en sådan lag.

Sedan uråldriga tider har krigets rätt varit något brutal, och det är fullt påtagligt, att en rustad armé icke underkastar sig att svälta, om det finnes mat i närheten. Detta är ett faktum. Derfor har det också alltid gått så till, att krigshären lefvat på bekostnad af det land, hvarest den uppehållit sig; man tog hvad som fans, och någon betalning var det aldrig fråga om. Man brydde sig icke om att invånarne blefvo utsugna och ruinerade, såsom våra gränslandskap mot Norge och Danmark bära vittne om, hvilka plundrades och brändes. På samma sätt gick det med Tyskland under 30-åriga kriget; hela landet föröddes, och det dröjde länge, innan det kunde repa sig derefter. Till sist började man dock finna detta hänsynslösa tillvägagående outhärdligt, och man slog då öfver åt ett annat håll och försökte tillämpa det s. k. magasinssystemet, d. v. s. att man efter hand som trupperna ryckte framåt anlade magasin med proviant, fourage m. m. Detta system medförde dock den olägenhet, att armén endast långsamt kunde rycka fram, hvarigenom kriget drog ut på tiden, och voro trupperna genom systemet bundna i sina rörelser. Hade man då t. ex. ett gynnsamt tillfälle att kringgå fienden, kunde det icke ske. Emellertid medförde detta system den fördel, att den landsdel, der kriget pågick, skonades så mycket som möjligt ända till dess den blef fullständigt eröfrad. Men systemet förkastades under franska revolutionen, då de franska härarne inryckte på Tysklands mark och togo hvad som fans och behöfdes, utan rekvision. Under de sedan dess gångna 100 åren har man funnit, att man icke kan föra krig utan att återgå i viss mån till den gamla principen, d. v. s. att på samma gång man söker föra fram så mycket som möjligt genom jernvägarne och anlägga magasin, söker man äfven i första hand att tillgodogöra sig ortens tillgångar, i synnerhet proviant och fourage, och detta därför att man med jernvägarne icke kan vara säker att få fram hvad man vill, upptagna som de äro med att *till* armén föra trupper och krigsmateriel och *från* armén de sjuke och sårade. Detta förslag innebär sålunda en återgång till gamla principer, men en återgång afsedd att förebygga militärens direkta ingripande och allt dermed förenadt sjelfsväld och våldsamheter samt att i stället sätta en laglig, af de civila myndigheterna öfvervakad ordning, så att hvar och en får betaldt för hvad han levererar. Det innebär i princip en ofantlig förbättring, deraf ingen blir lidande. Om vi i Sverige skulle vara nog olyckliga att få ett krig och, för att taga ett exempel, man icke vet hvar på våra vidsträckta kuster fienden landsätter sin armé, så blir följdén, att det blir omöjligt att möta fienden i första ögonblicket med tillräckliga försvarskrafter, utan vår armé måste draga sig tillbaka för att koncentrera sina krafter. Kan det då vara skäl, när man ej vet hvar på 100-tals mil fienden skall landstiga, att gå tillbaka utan att tillgodogöra sig de tillgångar, som finnas i kustländerna, och lemna dem åt fienden, som just är i behof af dem och kanske tager dem gratis? Kan det vara skäl, att den svenska hären skall vara bunden af sina magasin,

Ang. skyldighet för enskilde att fullgöra rekvisioner för krigsbehof.

(Forts.)

Ang. skyldig-
het för enskilde
att fullgöra re-
quisitioner för
krigsbehof.

(Forts.)

hvilka i alla fall måste finnas, så, att man icke kan kasta ut en ströf-
corps åt ena eller andra hållet, under det fienden, säker på att finna
mat för sin armé, kan kasta ut sina trupper hvart som helst? Detta
vore ju att ställa sig i en afgjordt underlägsen ställning ifrån början,
utan att, så vidt jag kan finna, dertill finnes något skäl. Ty icke kan
det vara fördelaktigare att utan betalning få afstå sina varor åt fien-
den än att afstå dem till den egna hären under fullkomligt laga for-
mer och emot full betalning. Det är här icke fråga om något slags
uppostring utan om ett slags *expropriation under förkortad form*, om
jag så får uttrycka mig. Jag kan således för min del icke se någon
olägenhet af detta förslag. Man säger: denna lag behöfves icke, ty i
farans stund kommer offervilligheten fram. Jag tror icke att detta
är så säkert, ty alltid finnes en del personer, som söker vinna så
mycket penningar som möjligt. Och i allt fall måste en viss ordning
för requisitioner vara stadgad på förhand, för att det skall gå fort
och lätt och alla våldsamer undvikas. Ty jag återkommer till hvad
jag yttrade i början: en krigshär står icke och svälter, när det finnes
mat i närheten. Och jag anser det nödigt att, när så är, söka få på
förhand bestämdt, huru det skall tillgå.

Detta hvad sjelfva saken beträffar. Sedermera kommer frågan
om de konstitutionella formerna. Härom har jag till statsrådsprotokollet
yttrat, att vissa betänkligheter emot förslaget kunna hemtas ur 74 §
regeringsformen, af hvars stadgande man till en början skulle kunna
sluta, att en dylik requisitionslag ej kan genomföras utan en ändring
i denna grundlagsbestämmelse. Men om man söker sätta sig in i
frågan, tror jag icke härför finnes någon nödvändighet, och jag har
dess mera skäl att uttala denna åsigt, som högsta domstolen, hvilken
i en sådan fråga väl är att anse såsom en auktoritet och en fullt
opartisk sådan, varit af samma mening. Och jag har haft desto mera
skäl att framlägga denna fråga, som det nuvarande åldriga förvalt-
ningsreglementet är alldeles absolut obrukbart. Man har också länge
inom armén varit betänkt på frågans ordnande. Men för att det nya
skall kunna blifva fullt dugligt, så har det varit nödigt att först ord-
na en del andra frågor. Och sedan detta numera skett genom träng-
och sjukvårdskomitéernas arbeten, har Kongl. Maj:t tillsatt en komité,
som gripit sig an med denna sak och redan hunnit ganska långt i
sina arbeten, men för att kunna åstadkomma en fullständig reglering,
måste man hafva en basis att bygga på, och denna basis kan icke
vara annat än requisitionslagar, ej magasinssystemet, som är en öfver-
gifven princip. Då det reglemente, som Kongl. Maj:t sålunda har att
utfärda, icke kan byggas på annat än en sådan lag, hvarom här är
fråga, har detta utgjort skäl för mig att framlägga förslaget. Och
man kunde också tänka sig, att Riksdagen säger, att för förslagets
antagande behöfves en grundlagsförändring, och det är då ett ytterli-
gare skäl att få veta detta i så god tid, att förslag derom hunne fram-
komma före treårsperiodens slut. Då emellertid här kunna ur grund-

lagens synpunkt möta betänkligheter, hvilka äro af lagutskottet framhållna, skall jag för min del icke göra något yrkande i förevarande afseende.

Hvad åter hästanskaffningslagen beträffar, ber jag att äfven få yttra mig något derom, och dervid först om nödvändigheten af denna lag. Om vi skola rusta hela vår armé, behöfves därför cirka 20,000 hästar. Om man då tänker sig att man skall uppköpa 20,000 hästar, så skulle detta naturligtvis draga en så lång tid, att man knappt kan räkna ut den. Hvar och en säljare begär naturligtvis för sina hästar så mycket han möjligen kan få, och en 100 kronor mera per häst gör en eller anuan million, som kan användas bättre. Hvad artilleriet angår, behöfver det närmare 10,000 hästar, och om man skulle uppköpa alla dessa, blefve artilleriet kanske icke marschfärdigt förr än kriget vore slut, hvarför också generalfälttygmäsaaren upprepade gånger framhållit nödvändigheten af att få en sådan hästanskaffningslag, som här är i fråga. — En dylik lag skulle dessutom blifva mindre tryckande hos oss än i de flesta andra länder, därför att, relativt till folk-mängden, vi hafva en mindre armé och mera hästar än nästan alla andra länder, undantagandes Ryssland. Hästbehöfvat vid en mobilisering är beräknadt till omkring 6 % af hela antalet hästar i landet, öfver 3 års ålder, d. v. s. med andra ord, att en person, som hade 16 hästar, finge afstå *en* emot full betalning. Här föreligger en fullkomlig expropriationsfråga; ingen förlorar någonting. Staten vinner genom att hastigt kunna mobilisera, och den enskilde får full betalning för hvad han afstår. Möjligen kan han nödgas afstå en häst, som han icke vill afstå, men detsamma är ju förhållandet vid hvarje annan expropriation. Den enskilde vill t. ex. icke afstå ett visst område, men han måste göra det för det allmännas skull. Hästanskaffningen bör till nio tiondedelar af erforderliga antalet försiggå före krigets utbrott genom en nämnd, som bestämmer priset på samma sätt som vid expropriation. Man försäkras derigenom att erhålla hästar för ett pris, som icke är oskäligt.

Det har så många gånger sagts, när fråga förevarit om militära behof, att det kostade för mycket penningar eller större personliga uppoffringar än vi kunde underkasta oss. Här är icke fråga vare sig om penningar eller personliga uppoffringar, utan endast om ett lagligt ordnande af saken. Och det bör väl då vara skäl att taga hvad man kan få, när det ingenting kostar. Detta har nu emellertid lagutskottet ansett vara stridande emot grundlagen. Men deremot har jag såsom auktoritet på min sida att räkna högsta domstolen, justitieministern och lagutskottets ordförande, och jag tycker mig därför kunna vara ganska lugn med hänsyn till min uppfattning af grundlagen. Om man gran-skar 74 § regeringsformen, så finner man, att der är fråga om utskrifningar, pålagor och gårdar. Jag har föreställt mig att dermed af-såges *skatter*, som pålades mot och utan Riksdagens hörande. Här är icke fråga om vare sig några skatter eller andra pålagor eller om

Ang. skyldig-het för enskilde att fullgöra re-quisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

Ang. skyldighet för enskilda att fullgöra rekvisioner för krigsbehof.

(Forts.)

utskrifning af manskap eller dylikt, utan blott om en expropriation, mot full betalning, af hästar. Jag kan därför för min del icke förstå, att grundlagen lägger något hinder i vägen för antagande af förslaget i denna del, och vågar på sådan grund yrka betänkandets återremitterande till utskottet.

Vidare anförde:

Herr Rydin: Då lagutskottet ansett sig böra afslå Kongl. Maj:ts proposition på den grund, att den vore att anse såsom stridande emot grundlagen, har jag gjort mig den frågan: hvad är för stridighet emellan grundlagen och Kongl. Maj:ts proposition? Lagutskottet har icke upplyst om, hvori denna stridighet består eller på hvad sätt densamma skall kunna öfvervinnas. När lagutskottet ansett sig böra afslå förslaget på den grund, att det vore grundlagsstridigt, borde lagutskottet också hafva bestämdt sagt, huru en så beskaffad grundlagsstridighet skall kunna undvikas, och hvilka förändringar grundlagen då bör undergå. Jag för min del ställer mig helt och hållet på den ståndpunkt, som intagits af ordföranden i lagutskottet, då han säger: »Att Sveriges Konung och Riksdag i samförstånd icke skulle ega att åt svenska staten vindicera enahanda rätt öfver svenska undersåtars hästar och fordon för krigsbruk, som den allmänna folkrätten tillerkänner krigförande magt öfver neutral egendom, kan jag för min del icke medgifva, med mindre man förmår uppvisa ett grundlagsbud, hvars klara och otvetydiga ordalydelse jag måste erkänna som ett giltigt hinder för en lagstiftning i nu ifrågavarande syfte». Men jag anser att samma grundsats gäller äfven det andra lagförslaget. Det är nemligen en orimlighet att anse, att lagstiftaren skulle velat lägga hinder i vägen för ordnande af ett system med hänsyn till användande under krig af enskild egendom på ett sätt, som mildrar och utjemnar krigets fasor. Requisitioner kunna i krigstid icke undvikas vare sig för den egna härens eller bundsförvandters eller fiendens behof. Finnes en rekvisionslag, blifva den enskildes förpligtelser mindre betungande, vare sig det gäller fyllande af den egna eller den främmande arméns behof. Att anse, att grundlagen lägger hinder i vägen för ett dylikt ordnande af formen för rekvisioner i krigstid, är desto mera orimligt, som man ansett att ej hinder funnits för lagars stiftande, som medgifva användande af enskild egendom under olycks-tillfällen, såsom farsoter och eldsvådor. Är det rimligt att antaga, att man väl i dessa och dylika fall skulle kunna stifta en lag, som bestämmer huru enskild egendom skall få användas, men icke att genom lag reglera detta förhållande under krig? Man har emellertid ansett att 74 § regeringsformen lägger hinder i vägen därför. Men om man genomgår bestämmelserna och öfverväger innehållet i 72 och närmast följande §§ (75, 76 till 80 §§) regeringsformen, så finner man att der afses en inskränkning i *Konungens* rättigheter. Der talas om att Konungen såsom konung icke eger uppbära pålagor etc. *utan Riksdagens samtycke*;

att i fråga om markegångstaxorna, som skola upprättas af utaf Riksdagen valde deputerade, desamma skola tjena till efterrättelse, så vida ej ändring deruti i behörig ordning sökes och vinnes; att ej utan Riksdagens samtycke riket må med gäld belastas; att kronans domäner ej få utan Riksdagens medgifvande kronan afhändas; att ingen förändring i rikets mynt till skrot eller korn må ske utan Riksdagens bifall; att krigsmagten till häst och fot skall förblifva oförändrad, till dess Konung och Riksdag samfäldt besluta ändring deruti. Allt detta innebär sålunda inskränkning i Konungens rätt. Låt oss nu granska denna 74 §. Man påstår att denna skulle utgöra ett undantag och att den skulle afse både Konung och Riksdag. Är det §:ns mening? Nej! Och hvarför? Hvarför har denna § kommit till? Jo, på grund af 13 §:ns bestämmelse om Konungens rätt att börja krig, att, sedan Konungen hört statsrådet, han eger fatta och *utföra* det beslut, han för riket nyttigast finner. Således, om Konungen beslutat krig, eger han *utföra* det. Om denna bestämmelse i 13 § stode ensam och icke ett särskildt förbud för Konungen finnes i 74 §, så skulle Konungen med 13 §, i likhet med Gustaf III:s befogenhet enligt då gällande regeringsform, kunna vidtaga hvilka åtgärder som helst med afseende å försvaret. Men denna befogenhet har genom 74 § blifvit begränsad så, att Konungen icke har någon annan utväg än att vända sig till Riksdagen utom i ett enda fall, och det är det som i denna 74 § omförmäles. Denna § säger nemligen uttryckligen hvad Konungen af egen magtfullkomlighet, således *utan* Riksdagens hörande, eger besluta. Det heter der också: »Konungen *ege ej magt* att fordra någon annan gård» etc.

Med Riksdagen kan Konungen besluta enligt 73 §, men enligt 74 § eger *Konungen* icke fordra någon annan gård än det sammanskott af födande varor, som uti en landsort kan blifva erforderligt till krigsfolks underhållande under tåg eller marsch, och om vi se närmare efter, finna vi, att Konungen blott kan fordra denna gård *till utförande af ett uppkommet krig*. Der är således en begränsning af Konungens rätt och magt att kunna utföra krig. Hvilken är det som utför krig? Är det Konungen och Riksdagen? Nej, det är *Konungen*, och således kan det icke vara någon annan än *Konungen*, som detta magtförbud afser. Alltså är det *Konungens* myndighet att af egen magtfullkomlighet utskrifva gårdar, som här afses; och om vi se efter, finna vi, att Konungens magt i detta afseende blifvit så snävt begränsad som möjligt. Denna begränsning afser att förhindra Konungen att utsträcka den rätt, han eger att tillse, att trupperna erhålla erforderliga förnödenheter inom den landsort de genomtåga, till att efter lagar påbjuda sådana sammanskott. Han eger ej göra sådant påbud öfver hela riket. Det är inskränkt till en landsort, der *icke* trupperna gå igenom. Der får han utskrifva sammanskott af födande varor, när de särskilda orter, der detta tåg sker, icke förmå trupperna med nödigt uppehälle förse. Men kan han då utskrifva sådan gård i den lands-

Ang. skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

Ang. skyldighet för enskild att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

ort, som af truppen genomtågas? I detta afseende skola tillämpas gällande tåg- och inqvarteringsordningar, och i dessa finnas bestämmelser, huru det skall förfaras med anskaffande af varor i sådana trakter. Så stadgas t. ex. i 7 § af den ännu gällande förordningen den 6 september 1842 om truppers och persedlars fortskaffande, att, derest fienden infaller i landet så oförmodadt, att ordre om försvar eller annan disposition icke kan afvaktas, vederbörande militärbefälhafvare har att anmoda kronobetjeningen att vidtaga åtgärder för närmast belägna truppers sammandragande, fortskaffning och underhåll, och i följande båda §§ är Konungens befallningshafvande under fredstid ålagdt att draga försorg om truppers fortskaffning med dertill hörande förplägning och qvarter, utfodring af tjenste- och trosshästar.

Således, då 74 § regeringsformen endast och allenast begränsar Konungens rätt, på grund af hans magtfullkomlighet att utföra krig, till vidtagande af åtgärder i afseende å utskrifning af varor och dylikt, få vi hålla oss dervid och säga, att det är Konungen allenast, som är afsedd i denna §. Hvad åter beträffar öfriga pålagor, hafva Konungen och Riksdagen här, liksom i andra fall, der icke grundlagen tydligen gjort en annan magtfördelning, att öfverenskomma och besluta, hvilket är alldeles tydligt enligt 73 §, der det heter, att »inga nya pålagor, utskrifningar af manskap, eller af penningar eller varor utan Riksdagens fria vilja och samtycke» få påbjudas, uppbäras eller fordras. Lagutskottet har visserligen försökt göra en deduktion, der det säges, att de i 73 och 74 §§ regeringsformen meddelade föreskrifter tydligen stå i nära sammanhang med stadgandet i 13 § samma grundlag. Ja, att 74 § står i nära sammanhang med sistnämnda § är alldeles gifvet; men att 73 § skulle stå i sådant sammanhang med Konungens rätt att börja krig, att här ej skulle afses andra nya pålagor och krigsgärder, vågar jag bestrida, och jag betviflar det af det skäl, att, om man jemför de paragrafer i 1772 samt 1719 och 1720 årens regeringsformer, hvilka utgöra en historisk förklaring till bestämmelsen i 73 § af nuvarande regeringsform, man skall finna, att de ordalag, hvarmed dessa paragrafer begynna, utvisa, att man tänkt sig nya pålagors utskrifning endast skola komma i fråga under krig och att man velat bestämma, huruledes förfaras skulle i händelse af krig. Der är ett gifvet samband mellan Konungens rätt att föra krig och Riksdagens rätt att bestämma om pålagorna. Men, detta samband är afklippt i nu gällande regeringsform § 73. Denna förbjuder påläggande af bördor, hvilka som helst, utan Riksdagens vetskap och samtycke. Det finnes nemligen en hel mängd andra pålagor än de, som behöfvas i krig, hvilka kunna komma i fråga. Vår riksdagshistoria visar exempel på många sådana pålagor. Men, säger man, låt vara, att man skulle kunna besluta sådana pålagor, de kunna dock icke regleras genom lagar; man bör behandla dessa frågor såsom bevillningsfrågor. Hvar står det skrifvet? Jo, säger man, i 73 § står att Riksdagens samtycke skall gifvas »i den ordning, förut nämndt är». Men att Riksdagen ej ansett att

med dessa ord afsetts, att dylika frågor, som ej det ringaste hafva att göra med statsregleringen, skola behandlas såsom bevillningsfrågor, det visar beväringlagen, hvars bestämmelser ordna »utskrifning af manskap». Den har aldrig behandlats som bevillningsfråga. På samma sätt är det med värnpligtslagen; vidare kan man i detta afseende anföra åtskilliga andra lagar, såsom lagarne om fattigvården och om folkskoleundervisningen. De afgifter, som der äro stadgade, hafva icke heller blifvit pålagda under form af bevillning. Vi kunna äfven tillägga nya förordningar, som ålägga vissa medborgareklasser nya pålagor, så t. ex. i fråga om tingshusbyggnad, den i skjutsstadgan innehållna skjutsafgiften, hvarigenom sådane, som ej förut haft dylik skyldighet sig ålagd, fått densamma sig pålagd; dessa hafva icke heller behandlats såsom bevillningsfrågor. Och hvad slutligen beträffar den i kongl. propositionen för säterier, fabriks- och näringsidkare föreslagna vägafgiften, så är äfven denna att anse såsom en ny pålaga, men det har aldrig ifrågasatts, att den saken skulle behandlas som en bevillningsfråga. Att en sådan tolkning som den af lagutskottet gifna icke afsett alla pålagor, utan endast sådana, som hafva ett omedelbart samband med statsregleringen, framgår också af det utaf 1809 års konstitutionsutskott afgifna betänkande, som af en ledamot af högsta domstolen blifvit, ehuru ej fullständigt, citeradt såsom stöd för en sådan regel. I detta står det visserligen, att man tänkt sig, att alla dessa nya pålagor, utskrifning af manskap eller penningar och varor, skulle betraktas såsom beskattnings- och bevillningsmål. Men sjelfva det utskott, som hade detta yttrande, afsåg egentligen dermed blott, att dessa frågor skulle behandlas enligt 69 och 71 §§ regeringsformen, d. v. s. att till deras antagande skulle fordras alla fyra ståndens bifall och att, om dessa stannade i olika mening, frågorna skulle gå till förstärkt utskott. Detta var sjelfva kärnpunkten, såsom man kan se i Naumanns upplaga af grundlagarne under regeringsformen § 73. Men dessutom i sjelfva detta betänkande, som för öfrigt hör under 1810 års riksdagsordning § 75, och ej under regeringsformen § 73, yttras också, att deraf icke följer att *alla* frågor, som falla under 73 §, äro af beskaffenhet, att de i hela deras omfattning skola behandlas som beskattnings- och bevillningsfrågor, och utskottet slutar med att framställa förslag derom, att de frågor i 73 §, som afsåge beskattning och bevillning, skulle behandlas enligt 69 och 71 §§ regeringsformen. När detta konstitutionsutskottets betänkande sedermera blef föremål för den lagstiftande magtens pröfning, afslogs det, hvarigenom hela frågan om, huru vida de i 73 § uppräknade pålagor skola behandlas såsom beskattnings- och bevillningsmål, kan anses hafva förfallit. Riksdagen har ock i detta hänseende alltid förfarit på det sätt jag nyss nämnde, nemligen så att den behandlat dessa frågor om pålagor, som ej ingå till statsverket, såsom ett slags lagfrågor, d. v. s. de hafva behandlats af vederbörande utskott, till hvilka de enligt beskaffenheten af det ändamål, pålagan skall främja, hafva hört, och icke af bevillningsutskottet.

Ang. skyldighet för enskilde att fullgöra rekviritioner för krigsbehof.

(Forts.)

Ang. skyldighet för enskildde att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

Till följd af dessa förhållanden anser jag, att, hvad 74 § beträffar, denna icke lägger något hinder emot att på lagstiftningsväg behandla dessa frågor eller för Konungen och Riksdagen gemensamt att besluta de ifrågasatta lagarne. Skulle någon paragraf lägga hinder deremot, så vore det just 73 § med hänsyn till de tvetydiga ordalagen »i den ordning förut är nämndt». Men icke heller denna gör det. Ty der sägs, att inga nya pålagor etc. utan Riksdagens samtycke få påbjudas. Men deri ligger också, att om Konungen och Riksdagen gemensamt vilja besluta några nyare pålagor, kan det ske, och det har också skett i den ordning sakens beskaffenhet fordrat.

I afseende å sjelfva förslaget skulle det kunna vara skäl att yrka på återremiss, på det att lagutskottet kunde få tillfälle att behandla detsamma i dess realitet eller på det att utskottet måtte uppgifva i hvad afseende grundlagen lägger hinder i vägen för antagande af ett så beskaffadt förslag som det förevarande. Men då det börjar lida mot riksdagens slut, och meningarna i fråga om grundlagens tolkning i detta hänseende kunna vara delade, så torde det kanske vara skäl att låta åsigtorna mogna, så att man kan komma till ett bestämdt resultat, innan man företager en så vigtig fråga som denna, helst det ju icke står för lifvet, i fall man skulle dröja till följande år. Jag vill därför icke göra några bestämdt yrkande.

Herr Nyström: Då jag i min ringa mån delar lagutskottets mening i afseende på lagförslagets förhållande till grundlagen, kan jag naturligtvis icke vara med om att nu godkänna dessa förslag. Jag anser, att den utredning, som nyss gifvits af herr Rydin, förtjenar det största afseende, men då äfven han stannat vid den mening, att olika tankar kunna förefinnas om grundlagens bestämmelser i detta hänseende, synes det mig vara försigtigast att hålla sig till den åsigtten, att en grundlagsändring bör försiggå, innan dessa förslag antagas. Tveksamheten gäller egentligen eller kanske uteslutande det första förslaget, men då båda förslagen hänga så nära i hop, böra de väl rätteligen tillsammans antagas eller förkastas.

Men det får jag säga, att funnes icke detta grundlagshinder, skulle jag både tala och rösta för sjelfva saken, ty jag anser den i sin realitet icke blott nyttig utan rent af nödvändig. Dessa lagförslag afse ju ingenting annat, än att vi i lugnets dagar och utan brådska må kunna ordna denna vigtiga del af vårt försvarsverk och fastställa en sådan tingens ordning, att, då krigsfara inträder, den då alltid oundvikliga oredan och godtyckligheten må reduceras till sitt minsta möjliga mått. Ty att förhållandena under krig blifva sådana, att requisitioner måste ske, är alldeles ovederläggligt. Det gäller blott huru vida dessa requisitioner skola vara lagbundna och klokt fördelade och beräknade eller alldeles godtyckliga och oordnade, och det måste väl anses gifvet, att det första är att föredraga. Jag tror därför att det

är af största vigt, att vi erhålla sådana lagar som de föreslagna, om blott icke formella hinder ligga i vägen därför.

Ehuru det under närvarande förhållanden kan vara föga tacksam att ingå i detaljer rörande förslagens realitet, vill jag dock, för den händelse ärendet efter vederbörlig behandling af grundlagsfrågorna kommer tillbaka, fästa uppmärksamheten på, att det enligt min tanke skulle vara för saken gagneligt, att i förslagen intagas bestämmelser om *requisitionsområden*, hvilka bestämmelser nu der saknas. Det är nemligen af största vigt, att det finnes ordning i afseende på dessa requisitionerers omfattning. Det är uppenbart, att en requisition äfven af ringa omfattning kan verka fullkomligt ruinerande, om den uttages inom för trångt område. Tages den deremot ut inom för vidsträckt område, följer deraf tidsutdrägt, som gör åtgärden lam och tvingar till andra, våldsammare utvägar.

Det gäller således att i en sådan lag så vidt möjligt utleta och fastställa, hvilka regler som skola gälla för bestämmandet af de områden, inom hvilka requisitioner få företagas för den trupps räkning, som i orten förefinnes. Det samma gäller i viss mån äfven om sättet för Kongl. Maj:ts befallningshafvande att gå till väga. Förhållandet kan nemligen vara sådant, att en del af hans län är intaget af fienden, så att han icke kan disponera öfver hela sitt område. Han måste då veta, huru vida han eger rätt att gå in på ett annat läns område eller huru han då har att förfara i förhållande till sina kolleger.

Allt detta kommer under rubriken »requisitionsområde», och jag tror att saken är af sådan vigt, att, om lagen under annan form skulle åter här förekomma, det vore nödvändigt, att vederbörlig hänsyn toges till denna del af frågan. Men, som sagdt, hufvudsumman är dock, att genom en sådan lag ordning och reda träder i stället för det godtycke och den oreda, som annars med nödvändighet gör sig gällande, i fall hotande fara påkommer. Och när detta — nemligen ordnandet af requisitionsförfarandet — kan ske utan några uppoffringar, utan någon olägenhet, samt en lag sådan som den nu föreslagna dessutom innebär väl behöfliga förbättringar för vårt försvarsverk, så synes det väl som om alla borde kunna förena sig om en sådan lag. Men då formella betänkligheter ställt sig emot frågan denna gång, har jag för min ringa del intet annat yrkande än om bifall till lagutskottets förslag.

Ang. skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

Herr Danielson: Med anledning af talarens på upsalabänken yttrande, då han sökte framhålla Riksdagens och Kongl. Maj:ts rätt att på grund af 73 § regeringsformen antaga en sådan lag, som här föreligger, så vill jag icke tvista med honom derom, att Riksdagen skulle kunna göra det på grund af samma 73 §, ty äfven jag anser en sådan möjlighet icke gerna kunna bestridas. Men jag hemställer till honom och i öfrigt till en hvar, huru detta då skulle taga sig ut, då det jemfördes med 74 §. Skulle på det sättet Konungen hafva rätt

Ang. skyldighet för enskildhet att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

att göra requisitioner, den ena gången enligt requisitionslagen, med stöd af 73 §, och den andra gången enligt § 74, så skulle det kunna inträffa, att den ene, som på grund af Konungens särskilda requisition hade lemnat varor, finge betaldt genast och efter markegångstaxan med en förhöjning med hälften af det deri åsatta värde, medan deremot den andre, som kanske vore hans granne, finge nöja sig med att öfverlemna sina varor mot endast vanligt markegångspris utan förhöjning och ändå icke få betalning förrän långt efteråt; ty enligt de bestämmelser, som här föreligga, skulle betalning ske efter »anvisning» och »pröfning» af de belopp, som böra utgöras. Jag hemställer således, om det vore skäl att antaga en lag, som i praktiken skulle komma att gestalta sig olika vid olika tillfällen. Mig förefaller detta alldeles olämpligt. Då borde åtminstone 74 § förändras, om man vill hafva en sådan lag till stånd som den föreliggande. Ty att Konungen vid marscher eller tåg skulle kunna, som jag nämnt, requirera efter den 74 §, men vid mobiliseringar efter den nya lagen, tycker jag icke passar i stycke. Man måste väl i det fallet upprätthålla grundlagen i en viss helgd, så att man icke den ena gången kommer att handla på ett sätt och den andra på ett annat. För att de föreslagna lagarne skulle kunna antagas, är det, synes mig, därför alldeles nödvändigt, att en föregående grundlagsändring eger rum. I det fallet är jag sålunda fullkomligt ense med lagutskottet, att tillräckliga skäl föreligga för att afstyrka förevarande proposition.

Hvad åter sjelfva saken beträffar, skulle ju kunna hända, att, om man icke vid detta tillfälle, om än, såsom sannolikt är, lagen, på grund af formella skäl, kommer att afslås, uttalade några af de betänkligheter, man kan hafva, lagen skulle kunna återkomma i oförändradt skick, därför att tystnaden skulle kunna anses gälla såsom ett gillande af det föreliggande förslaget, och jag får då säga, att hvad mig beträffar, har jag mycket stora betänkligheter mot att antaga förslaget, sådant det nu föreligger. Med den bestämmelse, som finnes i § 1, att Konungen, när han vill, befäller att krigsmagten skall mobiliseras »för upprätthållandet af rikets neutralitet eller för afvärjandet af hotande krigsfara», så tycker jag, att det verkligen är allt för tidigt att på det sättet, som i lagen nämnes, taga de olika orternas tillgångar i anspråk. Man bör väl kunna tro, att vid krigets början eller vid tillfällen, då det gäller upprätthållandet af neutraliteten — och det är väl endast för neutralitetens upprätthållande, skola vi hoppas, som en mobilisering här i landet må ifrågakomma — att, säger jag, krigsstyrelsen skulle hafva ombesörjt på förhand, att tillräckliga förråd förefunnas, så att man icke genast kastade ut hela armécorpser i landsorten för att pressa ut allt hvad landsorten har. Ty har man icke något att börja med, så blir det, föreställer jag mig, under krigets gång ändå omöjligare att anskaffa nödiga medel. Emellertid kan man ju tänka sig, att krigsstyrelsen tager sig före att mobilisera hären utan att tänka sig, på hvad sätt den skall uppehållas. Skall den då kanske flytta tag för

tag rundt omkring i landet och kanske förstöra den ena landsorten efter den andra? Och sedan skulle väl Riksdagen komma tillsammans för att betala kostnaderna? Och kanske att hela affären inskränkt sig till ett fältläger, som man kan tänka sig hafva blifvit hopdraget under förevändning att upprätthålla neutraliteten. Eller också kanske att man mobiliserat i en omfattning, som icke varit behöflig.

Ang. skyldighet för enskildhet att fullgöra rekviritioner för krigsbehof.

(Forts.)

Det är dessa och många flera betänkligheter, som göra mig benägen att tro, att man bör önska betydande förändringar i förslaget, jemte det att en hel del andra bestämmelser förefinnas, som äro otydliga och hvilka jag tror att man bör beakta och omarbета.

Det är alldeles klart, att när lagutskottet icke ingått i pröfning af lagförslaget, emedan utskottet ansett, att stora allmänna hinder för det samma möta, så är det naturligt, säger jag, att utskottet icke varit i tillfälle att göra några erinringar mot de olika paragraferna. Jag har också velat hafva sagdt, att för den händelse att förslaget skulle återkomma, och jag då skulle vara i riksdagen, jag icke kan vara med om föreliggande förslag i oförändradt skick. Jag hoppas därför, att, om förslaget kommer tillbaka till Riksdagen, Kongl. Maj:t skall se till att icke dessa stora bördor, som afhandlas i förslaget, åläggas orterna i onödan, utan endast i högst trängande fall. Ty man må säga hvad man vill, och här har det blifvit framhållet, att det skulle vara ringa uppoffringar, så är det nog uppoffringar det gäller, då personer skola beröfvas allt hvad de ega till sista skärfven, då de beröfvas för sig och sin familj allting och kanske sakna brödet för dagen. Detta oaktadt, så skall jag så väl som en hvar af oss, föreställer jag mig, vara med om uppoffringar, äfven de allra största, om det skulle komma derhän, att fäderneslandet sväfvar i verklig fara. Men jag tror icke att sådana åtgärder böra tillgripas, förrän kriget står för dörren, och icke för sådana, som kunna tänkas förekomma, att man mobiliserar möjligen under förevändning att upprätthålla neutraliteten. Dessa omständigheter göra, att man bör betänka sig och icke kasta på svenska folket bördor, tyngre än hvartill man har anledning. Och således bör man icke ens taga på hand att endast med anledning af lagutskottets på formella skäl grundade afstyrkan afslå förslaget. — Under dessa uttalanden ber jag att få ansluta mig till lagutskottets förslag och anhåller om bifall till detsamma.

Häruti instämde herr *Eriksson* i Elgered.

Herr *Lilienberg*: Med anledning af det yttrande, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet afgifvit, ber jag få erinra derom, att lagutskottet i sitt betänkande sagt, att det måste erkännas, att bestämmelser i sådan syftning, som de här för Riksdagen framlagda förslagen afse, äro erforderliga. — Hvad åter beträffar frågan, huru vida bifall till de framlagda lagförslagen förutsätter en grundlagsändring, ber jag få nämna, att lagutskottet haft den uppfattningen,

Ang. skyldighet för enskild att fullgöra requisitioner för krigsbehof. att detta beror på huru vida sådana prestationer, som den här ifrågasvarande lagen nämner, äro att hänföra till gårdar och pålagor eller icke äro dit hänförliga.

(Forts)

Lagutskottet har ansett att de äro hänförliga till gårdar och pålagor, och följaktligen har 73 § regeringsformen, som anvisar sättet för bestämmandet af dylika gårdar, sin tillämpning på detta fall, som lyder under den allmänna regeln för pålagors utfordrande. Ett undantag härifrån gifves i 74 §. Men genom den ifrågasvarande lagen skulle detta undantag, enligt lagutskottets mening, betydligt förändras.

Här har sagts, att det skulle vara ett särskildt förhållande med hästanskaffningslagen. Utskottet har dock icke kunnat dela denna uppfattning. Ty enligt requisitionslagen skulle lemnas kvarter, stallrum, mat, anspann, fartyg, arbetsmanskaf, materialier, verktyg och redskap, nödig mark, byggnader och verkstäder, proviant, foder, slagtboskap, bränsle, stenkol, tåg- och trävirke, vård åt sjuka människor och hästar samt annat, som kan tillfälligtvis bestämmas. Och enligt hästanskaffningslagen skulle lemnas hästar och forden, ryktdon, gramma, täcke, täckjord, hästskor och foder. Lagutskottet har icke kunnat finna, att det är någon väsentlig skilnad emellan dessa båda lagar. Skulle man emellertid antaga, att hästanskaffningslagen icke vore jemförlig med requisitionslagen, så måste den ena af dessa lagar vara af civillags natur, men då förekommer det förhållande, att högsta domstolen icke blifvit hörd deröfver i den ordning, som 87 § regeringsformen föreskrifver.

Jag vill tillägga, att äfven om det skulle vara tvifvelaktigt, huru vida en grundlagsändring behöfdes för att antaga dessa lagar, det dock synes mig, att det höfves den svenska Riksdagen att värna om grundlagen, så att frågan i dess nuvarande skick ej bör kunna bifallas. På grund af hvad jag anført ber jag att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Bratt: Ut i det statsrådsprotokoll, som åtföljer nu föreliggande, af Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagda lagförslag, finnes tydligt angifven nyttan, att icke säga den absoluta nödvändigheten, af en lag, som bemyndigar vederbörande militärbefälhafvare att, när för krigsfaras afvärande sådant fordras, »från dag, som medelst allmän kungörelse bestämmes, genom requisition fylla sådana oundgängliga behof för krigsmagten, hvilka icke med tillräcklig skyndsamhet kunna på annat sätt tillgodoses». I samma statsrådsprotokoll är också framhållet, hvilken förlamande, ja olycksbringande inverkan på krigsrörelserna, som skulle följa deraf, att bestämmelserna i § 74 regeringsformen, hvilken kategoriskt bjuder, att svenska trupper under krig skola förplägas uteslutande medelst det s. k. magasinssystemet, ett system, som, om dess tillämpning möjligen kunde försvaras i början af detta århundrade, då vår nu gällande grundlag skrefs, numera är både teoretiskt och praktiskt utdömdt, åtminstone såsom *ensamt* begagnadt.

Den klara och bevisande framställning, som vi nyss hörde från statsrådsbänken, borde väl äfven hafva åstadkommit, att principiella invändningar mot denna lag, då den nu sent omsider framkommer, icke skulle låtit sig afhöra. Då sådana invändningar emellertid nu blifvit af en talare framställda, och då kammarerna med skäl kan fordra att någon af dess militära medlemmar yttrar sig i denna rent militäriska fråga, skall jag be att få anföra några principiella skäl för denna samma lag. Jag kan icke i realiteten framhålla något hufvudsakligen annat, än hvad herr statsrådet meddelat. Jag kan på sin höjd bidra till frågans belysning och accentuera en eller annan af dess viktigare punkter.

Jag vill då utgå från samma antagande, som herr statsrådet, eller att en fiendtlig styrka landstigit någonstädes på vår kust och gör sig beredd att tränga djupare in i landet. Jag vill vidare antaga, att fienden till en början ej uppträder i öfvervägande antal, och att alltså vår närmast till hands liggande fördelning kan, om vi äro någorlunda beredda på en sådan eventualitet och om vi sköta oss rätt, uppehålla fienden, till dess vår armés hufvudstyrka hinner anlända. Men dessa våra först framkastade trupper måste ju lefva, de måste alltså förplägas, och de der magasinerna, hvarom § 74 regeringsformen handlar, kunna sannerligen icke organiseras och fyllas i brådbrasket, i hvarje fall ej lika hastigt som trupperna böra kunna mobiliseras och inträffa i krigsorten. Likaså är det ganska antagligt, att under första tiden, då jernvägarne och alla andra transportmedel tagas i starkt anspråk i och för truppförflyttningar, etapplinier för framförande af den främsta fördelningens förnödenheter icke genast kunna komma till stånd.

Hvad är under sådana förhållanden att göra? Finnes en lag, som bemyndigar den svenske befälhafvaren att genom requisitioner tillgodogöra sig ortens tillgångar, är klart, att han genom den lagens tillämpning icke blott bereder sig möjlighet att stå kvar, försvara sig och förhindra fiendens framträngande, utan han förhindrar dermed ock fienden att af samma tillgångar komma i besittning. Finnes deremot *icke* en sådan lag, har han att välja mellan två alternativ, nemligen antingen att gå tillbaka och uppoffra den landsträcka, han är satt att försvara, eller ock att sjelf både skapa och tillämpa en requisitionslag. Hvilket af dessa båda alternativ han *bör* välja, derom kan väl icke blifva ringaste tvifvel. I en sådan ställning som den, uti hvilken han befinner sig, är det icke en föråldrad lagparagraf, som blir bestämmande för hans handlingssätt, utan det är samvetets lag, det sunda förnuftets lag och krigets hårda lag, hvilka sistnämnda lagar *alla* ålägga honom att utan alla hänsyn göra sina requisitioner inom krigsorten; och *om* befolkningen, stödjande sig på grundlagen, skulle vägra att fullgöra dessa requisitioner, då indrifver han dem med våld, den saken är enkel nog. Han gör det naturligtvis under en djup och ingalunda behaglig känsla af sitt personliga ansvar, men han gör det

Ang. skyldighet för enskildhet att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

Ang. skyldighet för enskild att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

ock under medvetande derom, att han här har att uppbära ett högre och heligare ansvar än det att följa grundlagen, ett ansvar, inför hvilket hvarje annat sådant måste förblekna, det ansvaret nemligen att försvara hvarje fotsbredd af fäderneslandets mark. Detta är hans pligt, på samma gång den främsta och den yttersta; och för fullgörande af den pligten är det hans moraliska lika visst som hans militäriska rättighet att tillgripa hvarje medel, som kan främja hans ändamål och som ligger inom möjlighetens område för honom att begagna.

Så står frågan i sjelfva verket. Om nu detta är sant och oomtvisteligt, så frågas huru vida det icke ur alla synpunkter är bättre, att hvad som måste och skall ske och kommer att ske verkställas med stöd af lagen än i strid mot lagen? Är det icke först och främst för sjelfva saken men dernäst ock för alla intresserade parter ändamålsenligare och tryggare, att dessa requisitioner utfärdas och fullgöras enligt på förhand bestämda, lagbundna former, än om de skulle genomföras under fullkomligt oregelbundna förhållanden? — Svaret härpå kan sannerligen ej blifva mera än ett.

Att den situation, jag framdragit såsom exempel från krigets första skede, för öfrigt kan inträda när som helst under hela kriget, är uppenbart; och det är äfven alldeles visst, att nutidens krigförings-sätt, med dess snabbhet i trupprörelser och dess omfattning af de militära operationerna, bestämdt omöjliggör en tillämpning af det i 74 § regeringsformen föreskrifna magasinssystemet; ty det är blott genom ett ordnad tång- och etappsystem i förening med requisitioner i krigsorten mau numera hufvudsakligen kan sörja för de stridande och marscherande truppers underhåll.

Jag har velat anföra dessa principiella skäl gent emot den talare, som här gjort principiella invändningar mot den föreslagna lagen.

Men just därför att denna lag å ena sidan har så stor betydelse, medan å andra sidan dess tillämpning väl icke, menckligt att se, under den närmaste framtiden kan komma i fråga, föredrager jag för min del ett uppskof med lagens definitiva antagande framför att, sedan lagen blifvit antagen, deröfver skulle hvila ens den minsta skynt af tvifvel angående dess fulla berättigande. Men ett sådant tvifvel tror jag verkligen skulle kunna förefinnas, om lagen nu omedelbart antoges. Väl är det sant, att vårt lands främsta juridiska korporation ansett denna lag vara af civillags natur och sålunda omedelbart kunna af Konung och Riksdag antagas; men det är icke mindre sant, att andra juridiska auktoriteter, deribland Riksdagens lagutskott, hysa en annan uppfattning. För min del kan jag omöjligen, då jag läser grundlagen, finna annat, än att den i detta fall är alldeles oförtydbar, och jag kan icke fatta den deduktion, genom hvilken högsta domstolen kommit till annat resultat än lagutskottet. Af det skälet måste jag i detta afseende ansluta mig till lagutskottets förslag; men då jag detta gör, behöfver jag väl knappast nämna, att jag lifligt önskar det rege-

ringen snarast möjligt måtte taga initiativ till den grundlagsförändring, som utgör vilkor för requisitionslagens genomförande.

Beträffande åter lagen om skyldighet för enskilde att afstå hästar och fordon till krigsbruk, kan jag för min del omöjligt tolka grundlagen så som lagutskottet gjort, och den förklaring, som lagutskottets vice ordförande nyss afgifvit, har icke kunnat öfvertyga mig. Deremot har jag så mycket mera känt mig öfvertygad både af hvad lagutskottets ordinarie ordförande i sin reservation anført och hvad den rättslärd talaren på upsalabänken nyss visat.

Hvad angår sjelfva behovet af den ifrågavarande lagen, framställer sig detta i realiteten med en snart sagdt befallande nödvändighet. Svenska armén behöfver nemligen vid en mobilisering, såsom vi nyss hörde från statsrådsbänken, omkring 20,000 hästar. Enligt de uppgifter jag fått skulle sista mobiliseringsplanen, som ju kan hafva något ändrats, upptaga närmare 19,100 hästar. Af statsrådsprotokollet finna vi, att ensamt artilleriet behöfver omkring 9,400 hästar, *mera* än hvad som under fred finnes till förfogande. Intetdera af våra tre artilleriregementen kan med sina befintliga hästar mobilisera ens en enda division, än mindre sedermera utrusta en enda ammunitionskolonn eller anspänna en enda positionspjes. Hvad är då att göra, om krigsfara hotar? Alternativen bli: *antingen* att anskaffa hästar, och det *hastigt*, ty vid mobilisering kan hvarje dag, ja nära nog hvarje timme blifva afgörande, *eller* att afstå från all tanke på mobilisering, d. v. s. på försvar om vi blifva anfallna. Under sådana förhållanden måste naturligtvis en tvångsanskaffning af hästar alltid komma att ega rum. Att det då vore fördelaktigare, om sådant försigginge i lagstadgad ordning än under oregelbundna förhållanden, är alldeles påtagligt.

Denna hästanskaffningslag bör för öfrigt icke anses synnerligen afskräckande. Förhållandet är nemligen, såsom ock herr statsrådet nyss uppgaf, att, relativt till befolkningens storlek, Sverige är ett bland de med hästar bäst försedda land i Europa. Det är endast Danmark och Ryssland, som hafva relativt flera hästar än vi, likaså Ungarn, om man ser på detta land ensamt, hvaremot Österrikisk-Ungerska monarkien i sin helhet härvidlag kommer efter Sverige. Enligt en utredning, som gjordes sistlidne sommar, uppgick då antalet af de hästar i Sverige, som voro öfver tre år, d. v. s. af sådana hästar, som enligt detta lagförslag skulle komma att användas till krigsbruk, till 399,735 stycken, eller i rundt tal 400,000. Då nu krigshären vid en mobilisering icke behöfver mer än 19,100, blir ju detta endast 4,8 % af hela hästantalet, säga vi 5 %, då betyder det att mot betalning hvar tjugonde arbetsduglig häst skulle tagas i anspråk för fosterlandets försvar. Det är ju en siffra, som i intet hänseende bör anses afskräckande.

På grund af hvad jag nu anført anhåller jag, herr talman, att i afseende å requisitionslagen få yrka bifall till utskottets förslag, men i afseende på hästanskaffningslagen yrkar jag återremiss, då jag der-

Ang. skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

Ang. skyldig- igenom hoppas, att frågan redan vid denna riksdag skall återkomma
het för enskilde och kunna lösas.
att fullgöra re-
quisitioner för
krigsbehof.

(Forts.)

Herr Pehrsson i Törneryd: Herr statsrådet och chefen för landt- försvarsdepartementet har framhållit nödvändigheten af att få ett ordnad re-quisitionssystem och att detta vore anledningen, hvarför förslaget i fråga framkommit till denna Riksdag. Vi må nu icke behöfva vara af olika mening med honom derutinnan, utan kunna mycket väl förstå, att det nuvarande sättet att anskaffa förnödenheter åt våra trupper är mindre tidsenligt och mindre lämpligt. Men deremot bör man vara ursäktad, om man skiljer sig något från honom angående sättet att åstadkomma detta. Om nödvändigheten är så stor, att man derfor behöfver välja den väg, som här är vald, lemnar jag derhän, men jag tror, att allmänheten i vårt land är okunnig om någon fara, som skulle stå för dörren, och det synes, som om det hade varit en bättre vald väg, om herr statsrådet först föreslagit en grundlagsförändring.

Ty att en sådan bör föregå antagandet af här ifrågavarande lag- förslag, det synes vara alldeles uppenbart. Under det herr statsrådet utvecklade nödvändigheten af en sådan lags antagande, talade han också om, huru dyrt det skulle blifva för statsverket att i krigstid anskaffa hästar för arméns behof. Ja det tror jag också, att denna hans mening är riktig, men icke är det väl meningen, och allra minst herr statsrådets, att de, som ega hästar, skola bidraga med något särskildt utöfver hvad landets invånare i allmänhet kunna anses skyldige att utgöra, utan det är väl meningen, att dessa hästar skola betalas med hvad de äro värda, och då är det icke alltid sagdt, att det sätt, som staten dervidlag kommer att använda, är det rätta. Det låter visserligen säga sig, att hästegarne fått full betalning, när värdet å hästarne blifvit bestämdt efter gängbart pris, men det kan mycket väl hända, att detta pris, då armén tager ut sin kontingent af hästar, är lägre än det sedermera blifver då hästegarne, som icke kunna undvara sina hästar, måste skaffa sig andra i stället. Jag tror, att detta är en omständighet, som man bör lägga till hvad herr Danielson nämnde, och att man bör taga densamma i närmare beaktande.

Här kan icke vara mycket att lägga till hvad som redan blifvit yttradt i denna fråga, i synnerhet som jag delar de åsigtter, som uttalats i såväl utskottets betänkande, som af talaren på Ölandsbänken. Jag ber dock att få särskildt framhålla olämpligheten deraf, att, äfven om Riksdagen skulle anse sig kunna antaga förslaget, göra detta *nu*. Grundlagen står, det erkännes ju allmänt, öfver alla andra lagar. Om man nu antager detta förslag, skulle man, å ena sidan, hafva ett grund- lagsbud, som säger, att krigsgärder kunna icke utkrävas i annan form, än 74 § regeringsformen angifver, d. v. s. i födande varor erforderliga för krigsfolks underhållande under tåg eller marsch, samt, å den andra, hafva en lag, som icke vore grundlag, och efter hvilken man skulle uttaga alla förnödenheter till en armé, oafsedt om det gälde tågande trupper

eller icke, ty förnödenheter skulle enligt denna lag äfven kunna utkrävas till sådana trupper, som vore förlagda i kvarter och endast delvis verkstälde krigsrörelser. Å ena sidan skulle värdet af dessa varor bestämmas enligt grundlagens bud på det sätt, att ersättningen skulle utgå med varans fulla värde samt 50 % derutöfver. Å andra sidan deremot skulle detta värde bestämmas efter en annan lag, som föreskrefve, att detta skulle beräknas efter ortens gångbara pris. Man skulle sålunda genom sistnämnda lag komma i strid med hvad som är påbjudet i form af grundlag; och då denna står öfver alla andra lagar, så synes det mig icke vara möjligt att tala om dessa nu föreliggande lagförslag förr, än man gjort en ändring i det antydda afseendet i grundlagen. Hvad jag nu yttrat beträffande requisitions-lagen anser jag i fullaste måtto tillämpligt äfven på hästanskaffnings-lagen, ty denna anser jag icke vara annat än en gärd. Det står visserligen i 74 § regeringsformen taladt om »födande varor», men jag ber dock få erinra derom, att, om icke annat kan falla inom detta område eller uttryck, bör likväl *en* sak göra det, nemligen foder åt hästarne, ty detta måtte väl vara »födande varor». I öfrigt synes mig det ena lika väl som det andra vara en gärd, och jag förstår icke, huru det i detta afseende är möjligt att kunna göra någon skilnad. Då den ena lagen såväl som den andra enligt min uppfattning uppenbart strider mot gällande grundlag, har jag nu ingenting annat att göra, än att yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition och bifall till lagutskottets förslag.

*Ang. skyldig-
het för enskilde
att fullgöra re-
quisitioner för
krigsbehof.*

(Forts.)

Herrar Göransson, Smedberg, Björkman och Larsson i Berga instämde i detta yttrande.

Herr Rydin anförde: Jag skall icke besvära herrarne länge!

Det var med anledning af herr vice ordförandens i lagutskottet yttrande, som jag begärde ordet och vill med afseende å den här frågan nämna att de praktiska skäl, som herr Danielson anförde i afseende å vigten af en grundlagsändring, hålla ganska godt stånd, men *en* sak är *de praktiska skälen*, och *en annan*, huruvida det är *stridande mot grundlagen* att vidtaga de åtgärder, som innehållas i de nu föreliggande lagförslagen. Jag har ingenting emot en ändring af 74 §, men herr vice ordföranden i lagutskottet påstod, om jag hörde honom rätt, att enligt 73 § skulle alla pålagor och gärder behandlas som bevillning. I sistnämnda paragraf står alls icke taladt om några gärder. Der står blott: »inga nya pålagor, utskrifningar af manskap, eller af penningar och varor, må hädanefter, utan Riksdagens fria vilja och samtycke, *i den ordning, förut nämnt är*, påbjudas, upp-bäras eller fordras». Hvilken den ordning är, som bör iakttagas, om-nämnes icke. Att icke härmed afses, att alla frågor om nya pålagor, helst sådana, som röra naturaprestationer, ej skola såsom bevillning behandlas, visar sig deraf, att med bevillningar förstås enligt rege-ringsformens §§ 60, 62, sådana skatter, som till fyllande af stats-

Ang. skyldighet för enskild att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

verkets omedelbara behof ingå till statsverket för att stå under dess förvaltning. Dessa bevilningar må endast utgå till slutet af det år, då ny bevilning fastställles. Det blifver således en orimlighet att det utgörande af hästar, som här är i fråga, hvilket mot ersättning skall ega rum under krigsförhållanden, hvilka man ej vet, när de skola inträffa, skall betraktas såsom en bevilningsfråga. Hvad som skall anses såsom bevilning står uppräknadt i regeringsformens § 60. Deribland upptagas *icke* hästar eller sådant, som utgår i varor. Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten derpå, att i det konstitutionsutskottets betänkande, som afgafs vid 1809 års riksdag, och hvarpå herrar ledamöter i lagutskottet synas vilja stödja sina åsikter, yttras: att deraf att man ansett att inga nya pålagor, utskrifningar af manskap eller dylikt enligt 73 § finge påbjudas, uppbåras eller fordras, utan i den ordning näst föregående §§ föreskrefve, »häraf följer likväl *icke*», säger utskottet, »att allt, hvad 73 § innehåller, skall i hela dess omfattning handteras som bevilningsmål. Sjelfva tillvarelsen af en viss gifven skyldighet uti staten är, såvidt den innefattas i sjelfva samfundsbegreppet och deraf sig härledande allmänna pligter, såsom grunderna för skyldigheten att upprätthålla samhällsförfattningen och att hvar i sin mån bidraga till landets försvar m. m., föremål för sådana öfverläggningar, *hvarvid trenne ständs beslut och Konungens bifall* äro afgörande i alla fall, der *icke* grundlagens uttryckliga föreskrift bokstafligen fordrar samtliga riksständens och Konungens gemensamma beslut.»

Uti det förslag, som detta konstitutionsutskottets betänkande innehåller, heter det slutligen: »att till mera tydlighets vinnande kunde i 75 § af riksdagsordningen införas näst efter 72 §: »*samt 73 och 80 §§, i hvad dessa tvenne §§ röra beskattnings- och bevilningsfrågor, hvilka hafver nyssnämnda 69 och 71 §§ handteras böra*».

Sälunda har 1809 års konstitutionsutskott förklaradt att *icke* allt, hvad som innehålles i 73 §, är att hänföra till bevilningsfrågor, utan hvad dermed menas, det är beroende på pålagornas natur samt hvad Riksdagen i detta afseende särskildt bestämt, hvarjemte det visar sig att den fråga, som af 1809 års konstitutionsutskott behandlas, *icke* har att göra med hvad som skall vara bevilning, utan det sätt, hvarpå frågan om nya pålagor skola afgöras, när stånden stannade i olika meningar, huruvida förstärkt statsutskott skulle slita tvisten eller *icke*.

Herr Carl Ifvarsson: Männe *icke* denna fråga bör ses från ännu en synpunkt, hvilken jag *icke* hört någon framhålla under öfverläggningen? Jag menar, männe man *icke* bör göra en jmförelse mellan det grundlagsstadgande, som tillägger Konungen rätt att ensam, d. v. s. utan Riksdagens hörande, förklara krig, och det i afseende på anskaffandet af det behof, som fordras för ett krigs förande? Jag har åtminstone föreställt mig, att grundlagsstiftarne utgått från den synpunkten, att, då Konungen fått full rätt i det ena afseendet, de velat

hafva eu motverkan i det andra, nemligen att Riksdagen måste sammankallas för att bevilja medel till krigets utförande, hvilka ju måste vara en förutsättning för att kriget skulle kunna föras. Som förhållandet nu är, är det ju endast kreditiven för Konungen att tillgå i detta hänseendet. Riksdagen skulle sålunda i fall af krig höras öfver de därför nödiga anslagen. Men, om man nu gör en ändring i grundlagen för det antydda fallet och antager en särskild requisitionslag, utan att vidtaga en motsvarande ändring i grundlagens bestämmelser rörande Konungens magt att börja krig, är det min öfvertygelse, att man derigenom utvidgar Konungens magt, så att det kan vara farligt nog att fatta ett dylikt beslut. Det är godt och väl, att Konungens magt i det ifrågavarande fallet finnes, men en motvigt är också behöflig inom landets representation; ty det kan tänkas, att en Konung annars kan börja krig helt obetänksamt. Sådant har inträffat förr, och det är naturligtvis lagstiftarens skyldighet att söka förebygga detta. Någon annan bestämmelse, än den nu gällande i fråga om Konungens rätt att utan Riksdagens hörande börja krig, kunde ju förr icke anses vara lämplig, därför att det då var för lång tid mellan riksdagarna, och det dröjde för långt ut på tiden, innan Riksdagen hann sammankallas för att i frågan blifva hörd. Nu, då man alltid har tillfälle att inkalla Riksdagen när som helst, och detta kan ske på kortare tid, äro förhållandena icke desamma, som förr. Jag har velat nämna detta därför, att jag hört uttalas, att, om de hinder undanrödjas, som utskottet här påpekat, skulle man vara färdig att antaga en requisitionslag, sådan som den föreliggande. För min del skulle jag icke vilja antaga denna eller tillstyrka dess antagande innan grundlagarne undergått den af mig antydda ändringen samt lagen blifvit noga granskad äfven om de af lagutskottet uppgifna hindren undanröjdes; och jag hemställer därför till herrar ledamöter i konstitutionsutskottet — hvilket jag antager komme att uppgöra förslag i detta fall och göra en utredning af frågan i sin helhet — att, då de göra detta, de äfven måtte föreslå en annan grundlagsändring, som inskränker Konungens rätt att börja krig, ty en sådan är af behofvet påkallad, om man skall antaga en requisitionslag. Jag vill icke säga därför, att denna lag skulle antagas oförändrad, ty den är icke pröfvad af utskottet, och den torde behöfva sådan pröfning, innan den antages.

Jag kan i öfrigt i viss mån hänföra mig till hvad herr Danielson yttrade, då han ansåg, att ett antagande nu af det förevarande förslaget icke vore lämpligt, men jag har sjelf icke kunnat underlåta att göra de erinringar jag nu gjort, i synnerhet som diskussionen dertill gifvit mig anledning. För närvarande hemställer jag endast om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Ollas A. Ericsson, Nilsson* i Skärhus, *Truedsson, Persson* i Mörarp, *Olsson* i Ornakärr, *Bengtsson* i Gullåkra, *Lyttkens, Bengtsson* i Boberg, *Petersson* i Brystorp, *Olson*

Ang. skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

Ang. skyldig- i Stensdalen, *Andersson* i Hasselbol, *Odell*, *Folke Andersson*, *Jonsson*
 het för enskilde i Hof, *Westin*, *Jansson* i Saxhyttan, *Johnsson* i Thorsberg, *Hanson* i
 att fullgöra re- Berga, *Sundström*, *Andersson* i Stigen, *Forsselius* och *Björck*.
 quisitioner för
 krigsbehöf.

(Forts.)

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Örbom: Jag har begärt ordet särskildt med anledning af den siste talarens yttranden. Det är beklagligt, att denna frågas materiella innehåll icke kommit under Riksdagens pröfning. Med en sådan pröfning redan vid ärendets behandling hos lagutskottet hade det varit möjligt — och lämpligt naturligtvis också — att äfven frågan om de särskilda vilkor och bestämmelser, hvilka Riksdagen möjligen skulle vilja förknippa med den ifrågavarande rätten för Konungen, hade kunnat tagas under närmare ompröfning. Jag är fullt öfvertygad, att regeringen med allra största benägenhet skall tillmötesgå hvarje särskild stipulation som Riksdagen finner önskvärd för att betrygga tillämpningen af de blifvande requisitionslagarne — jag säger blifvande, emedan jag tror, att det icke skall dröja alltför länge innan förslagen, om de nu falla, åter skola låta höra af sig. I afseende på tillämpningen af dessa requisitionslagar kan man ju tänka sig, att åtskilliga öfvergrepp skulle kunna göras af de underordnade myndigheterna. Man skulle ju också, med ett mycket misstänksamt sinnelag, kunna föreställa sig, att regeringen skulle begå misstag i afseende på mobiliseringstillfällena, t. ex. att regeringen möjligen skulle i mer eller mindre oträngdt mål vidtaga en sådan åtgärd. Vill man alltså sätta några lagliga garantier häremot, så är jag, som sagdt, fullt öfvertygad, att regeringen icke skall undandraga sig att tillmötesgå Riksdagens framställningar i detta afseende.

Den föreliggande frågan är utan tvifvel mycket grannlaga. Den är icke sympatisk i den bemärkelse, att den kan väntas blifva motagen med entusiasm och glädje af en lagstiftande församling, ty den ger en allvarlig påminnelse om kriget, om alla de rubbningar och förvecklingar, som under krigstid kunna komma i fråga. De känslor, som deraf framkallas, äro icke angenäma, och man kan sålunda icke undra på, att Riksdagen vill se tiden an för att, så att säga, vänja sig vid dessa motbudande föreställningar. Det är krigets nödtvång, som denna fråga i främsta rummet afser. Men den afser äfven förhållanden, som kunna ifrågakomma i fredstid för att möta kommande faror, och det är här, som man möjligen har mera svårt att sätta sig in i tvångsåtgärdernas nödvändighet och tycker, att restriktioner böra kunna göras gällande. Genom ömsesidigt tillmötesgående torde man emellertid utan svårighet kunna ensa sig om de vilkor, hvarigenom Riksdagen skulle kunna finna sig fullt betryggad mot öfvergrepp från den ena eller den andra sidan.

Genom hvad jag sålunda tagit mig friheten yttra i anledning af den siste talarens anförande, hoppas jag i någon mån undanröjt de af honom uttalade betänkligheter eller farhågor.

Jag ber nu få öfvergå till frågan om de föreliggande förslagens

lagstridighet eller icke lagstridighet. Att jag för min del i likhet med Konungens öfrige rådgifvare och högsta domstolens pluralitet ansett framläggandet af dessa förslag icke vara grundlagstridigt, framgår af det yttrande, som jag afgifvit inför Hans Majestät Konungen och hvilket lagutskottet haft den välviljan att intaga i sitt betänkande. Af detta yttrande visar sig, att jag, på samma gång jag förklarar mig icke anse det oundgängligen *nödvändigt* för frågans ordnande, att ett förslag till grundlagsändring framläggas, dock i viss mån framhållit, att det vore önskvärdt, att så skedde. Jag står i formelt afseende nästan alldeles på samma ståndpunkt som en talare på Ölandsbänken. Jag tror likasom han, att det icke skulle vara fullt lämpligt ur formel synpunkt, att två olika requisitionslagar, den nu framlagda och den gamla i 74 § regeringsformen befintliga, på en gång funnes i gällande kraft. Men å andra sidan tror jag, att frågan om lämpligheten af en dylik lagstiftningsåtgärd är någonting annat än frågan om lagstridigheten deri. I sistnämnda hänseende har jag endast att anföra, att den bevisning, som här under diskussionen förekommit i fråga om de nu framlagda förslagens grundlagsstridighet, varit ytterst svag. Jag har icke hört något enda argument, som kan vederlägga den fullgiltiga utredning i detta afseende, som den ärade talaren på Upsalabänken framlagt. Mot hans kraftiga argumentation har icke någon gällande motbevisning kunnat åberopas; och jag ber särskildt att få taga fasta på ett yttrande från talaren på ölandsbänken, då han nämnde, att han ville icke påstå, att någonting grundlagsvidrigt här föreläge, men ansåge, på lämplighetsgrunder, att frågan skulle vinna på, att man icke *nu* ifrågasatte ett antagande af de föreliggande förslagen.

I fråga om dessa förslags grundlagsstridighet har jag alltså blott att bestämdt betona, att, formelt taget, här icke föreligger någon sådan stridighet. Saken ställer sig följaktligen sålunda: är det praktiskt ändamålsenligt att nu ingå i saklig pröfning af dessa lagförslag eller icke? För min del tror jag det vara praktiskt att då en fråga är af den beskaffenhet, att den förr eller senare tränger till afgörande och man är ense om, att någon åtgärd bör vidtagas, ju förr dess hellre söka komma in i sakens realitet. Jag skulle därför vilja till kammarens ledamöter såsom praktiske män göra den hemställen, huruvida icke, när någon grundlagsstridighet icke föreligger, som kan utgöra hinder, det vore så godt att gripa sig an med sjelfva hufvudsaken redan under detta riksmöte. Det är sålunda ur den synpunkten att man icke bör onödigtvis förhålla tiden och uppskjuta med afgörandet af denna fråga, hvars brådskande natur väl icke framkallas af speciella förhållanden för dagen, men hvilken i allt fall är viktig och betydande, som jag skulle vilja lägga kammaren på hjertat att medverka till en skyndsam lösning, hvarvid de betänkligheter, konstitutionella eller ekonomiska, till hvilka frågan må kunna föranleda, naturligtvis kunna komma under vederbörlig ompröfning.

Med denna framställning ber jag få uttala mig för samma åtgärd,

Ang. skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

Ang. skyldighet för enskilda att fullgöra requisitioner för krigsbehof. återremiss till utskottet, som chefen för landtförsvarsdepartementet föreslagit.

(Forts.)

Herr Hörnfeldt: Det kunde vara temligen öfverfödigt att yttra sig i denna fråga, då man af den uppfattning, som här gjort sig gällande och utaf den diskussion, som här förts, kan få temligen klart för sig, att i det läge, hvori frågan för närvarande befinner sig, något bifall till de föreliggande lagförslagen icke är att förvänta. Det kan icke lida något tvifvel, att hur man än resonnerar i denna sak, det i alla fall ändå icke kan nekas, att tvekan kan uppstå, huruvida icke Kongl. Maj:ts proposition i större eller mindre mån strider mot grundlagen, så att man på denna grund icke för närvarande borde lemna bifall till denna proposition. Jag har emellertid icke begärt ordet för att framhålla detta, utan med anledning deraf att man af åtskilliga talare här fått höra, att det icke skulle vara så farligt att antaga dessa lagar, därför att de icke skulle komma att medföra några egentliga kostnader, utan blott blefve ett medel för vederbörande befälhafvare att förse sina trupper med tillräckliga förnödenheter. Jag vill i detta afseende uttala en motsatt uppfattning, Jag förmodar, att nog lära väl herrarne få medge, att här kan blifva fråga om en högst betydlig kostnad för de orter, der trupperna tåga fram och der man kommer att sätta en requisition i verket.

En talare på göteborgsbänken nämnde vidare, att i händelse af krig, om man icke hade någon requisitionslag och vederbörande vägrade att fullgöra erforderliga requisitioner, en befälhafvare under sådana förhållanden endast hade att välja emellan två saker: antingen att slå till reträtt och öfvergifva den landsdel han hade att försvara eller ock att begagna våld och på det sättet taga hvad han behöfde. Men jag tror icke, att någon befälhafvare behöfver göra vare sig det ena eller det andra. Jag tror icke, att han skall behöfva slå till reträtt af den anledning, att befolkningen i den ort, der armén finnes, skall vägra att förse densamma med förnödenheter. Jag tror icke han behöfver befara, att befolkningen någonsin kommer att neka att lemna allt hvad som står till buds, och detta helt enkelt af den anledning, att jag antager, att hvarje landsdel, som har att vänta ett fiendtligt anfall, är temligen angelägen att få behålla sina egna trupper till sitt försvar och därför gerna skall tillhandahålla dessa trupper snart sagdt allt hvad den eger och har. Jag tror sålunda icke, att en befälhafvare på grund af några svårigheter i detta afseende skall behöfva slå till reträtt.

Att inlåta mig i diskussion med herr professor Rydin i afseende på tolkningen af våra grundlagar tror jag icke jag vågar mig på, så mycket mindre som vi litet hvar här i kammaren från det hållet fått höra åtskilliga högst besynnerliga tolkningar i detta afseende. Det bör sålunda icke förvåna herrarne, att vi äfven i dag hört herr pro-

fessorn tolka grundlagen på ett sätt som bra nära liknar en viss annan potentats sätt att tolka bibeln!

Jag säger emellertid ännu en gång, att såsom frågan nu ligger, man icke lärer kunna göra annat än bifalla utskottets förslag, hvarom jag alltså får anhålla.

*Ang. skyldig-
het för enskilde
att fullgöra re-
quisitioner för
krigsbehof.*

(Forts.)

Herr Andersson i Nöbbelöf: Vi hafva visserligen nu hört — ehuru det förefaller litet märkvärdigt — att det skulle vara möjligt att antaga en sådan lag som den nu förevarande, utan att grundlagen derigenom trädde för nära. Men jag tycker, att förr än vi skola gifva oss ens ett sken af att förnära grundlagen, förr borde vi vänta med frågans afgörande ett eller annat år. Det kan väl icke påstås, att det är så absolut säkert, att grundlagens bud icke rubbas genom de nu föreliggande förslagen. Hvad som nämnes i 74 § regeringsformen: »Konungen ege ej magt att fordra någon annan gård» etc., det kan väl icke tolkas på något annat sätt, än så, att om jag t. ex. lemnar foder till krigshärens hästar, detta icke kan anses annat än som en gård. Visserligen får jag betaldt men icke så, som under vanliga förhållanden. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nämnde just nyss, att om krigsstyrelsen skulle köpa upp hästar för krigsbehof och man icke hade dessa requisitionslagar, så skulle det bli åtskilligt dyrare. Om nu verkliga förhållandet är sådant, att det blefve dyrare om man skulle uppköpa hästarne än om man hade dessa lagar, så — hvem är det, som finge betala skilnaden? Jo, det är just de, som skola afstå hästarne för ett billigare pris än de äro värda. Under sådana förhållanden är detta sålunda en pålaga, som de måste underkasta sig och detta kan väl icke annat än beröra 73 och 74 §§ regeringsformen. Det anmärktes från upsalabänken, att det skulle varit lämpligt, om utskottet yttrat sig om, huru en sådan grundlagsstridighet kunde undvikas. Den ärade talaren hade dock häromdagen en alldeles motsatt mening, då han yttrade att bevillningsutskottet icke borde taga hänsyn till något annat än det som blifvit dit remitteradt.

Hvad sjelfva frågan vidkommer, så anser jag förslaget, sådant det nu föreligger, hvarken böra eller kunna af Riksdagen antagas. Enligt 1772 års grundlag egde icke Konungen rätt att utan Riksdagens hörande börja krig; men då han genom nu gällande regeringsform erhållit densamma, så stiftades på samma gång just dessa två paragrafer för att i någon mån hämma missgrepp från regeringens sida. Genom antagandet af detta lagförslag skulle dessa paragrafer i regeringsformen mista den betydelse 1809 års lagstiftare gifvit desamma, och detta är något som jag för min del inte vill vara med om. Jag kan icke på något sätt se, att det är skäl att antaga förslaget, utan yrkar bifall till lagutskottets betänkande.

Herr Lindmark: Ehuru jag kommer att rösta för utskottets för-

Ang. skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof.

(Forts.)

slag, då betänkligheter föreligga angående det kongl. förslaget grundlagsenlighet, så vill jag dock säga några ord med anledning af hvad talaren på hallandsbanken yttrade. För så vidt jag rätt förstätt honom, hade han, utan att egentligen förneka behöfvat af en sådan lag som den nu föreliggande, hvilken ju endast åsyftar att under laglig form organisera de requisitioner, som äro nödvändiga vid inträffande krig, den uppfattning, att lagen borde sättas i förbindelse med vissa konstitutionella restriktioner, så att den icke skulle kunna träda i verksamhet förr än Riksdagen fått höras deröfver, enär det eljest kunde befaras att en mobilisering lättsinnigt kunde vidtagas af regeringen. Jag är dock öfvertygad om, att regeringen, som bär ansvaret för en krigsförklaring, skulle tänka sig väl för, innan den tillrådde ett sådant äfventyr. Men lika säkert som det är, att under nuvarande förhållanden krigsförklaringen och det första fältslaget äro nära samtida, lika säkert är att det land, som icke vidtagit nödiga förberedelser att möta kriget, är förloradt till följd af den snabbhet, med hvilken anfallen numera ske. Ett anfallskrig från vår sida är ju icke tänkbart, men äfven för ett försvarskrig är den föreslagna requisitionslagen nödvändig, och det skulle medföra stor fara, om man införde sådana konstitutionella restriktioner, att det vid krigsfara blefve för Kongl. Maj:t omöjligt att tillämpa lagen utan Riksdagens hörande. Ett sådant tillvägagående innebär i sjelfva verket en organisering af nederlaget. Erfarenheten har ju äfven lärt oss, att man en och annan gång börjar krig utan någon krigsförklaring alls. Detta var till exempel fallet då den franske premierministern Ferry lät angripa China. Man ser häraf, att det icke är klokt att oförberedd afvakta krigsförklaringen, ty den kommer ofta plötsligt som ett åskslag från klar himmel.

Herr Bexell: Jag står i denna fråga på samma standpunkt, som jag stod, då jag begärde att få göra interpellationen, och jag instämmer med herr Carl Ifvarsson under yrkande om bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Beträffande till en början utskottets hemställan i hvad densamma afsåg förslaget till lag angående skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof hade endast yrkats bifall till samma hemställan; och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition blef utskottets hemställan i denna del af kammaren bifallen.

I fråga åter om lagförslaget angående skyldighet för enskilde att till krigsbruk afstå hästar och fordon hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* återremiss. Herr talmannen upptog hvarterda yrkandet till proposition i nu nämnd ordning och fann propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition.

Den, som bifaller hvad lagutskottet i utlåtandet n:o 35 hemställt i afseende å Kongl. Maj:ts proposition om antagande af lag angående skyldighet för enskilde att till krigsbruk afstå hästar och fordon,

röstas Ja;

Den det ej vill,

röstas Nej;

Vinner nej, har kammaren till utskottet återförvisat utlåtandet i nu nämnda del.

Omröstningen utföll med 149 ja och 48 nej; och hade kammaren alltså fattat sitt beslut i enlighet med jappropositionens innehåll.

§ 7.

I ordningen förekom härnäst lagutskottets utlåtande n:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd. *Om förslag till lag angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd.*

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

§ 1 uti ifrågavarande lagförslag var af följande lydelse:

Aftal, hvarigenom nyttjanderätt till fast egendom å landet på viss tid upplåtes, må ej gälla öfver femtio år. Afser aftalet allenast eller hufvudsakligen upplåtelse af rätt till afverkning af skog annorledes än till husbehof, vare det ej gällande öfver tjugu år.

Efter föredragning af detta ärende anförde:

Herr Farup: Herr talman, mine herrar! Ehuru jag till fullo inser, att det möter betänkligheter att begära ändring i ett förslag, som tillkommit på grund af Riksdagens egen begäran förlidet år i skrifvelse till Kongl. Maj:t, så kan jag likväl icke, då jag är öfvertygad om, att denna lag icke skall verka till det åsyftade ändamålet, utan åstadkomma mer ondt än godt, afhålla mig ifrån att besvära kammaren med några ord. I den föreslagna lagens 1 § säges:

»Aftal, hvarigenom nyttjanderätt till fast egendom å landet på viss tid upplåtes, må ej gälla öfver femtio år. Afser aftalet allenast eller hufvudsakligen upplåtelse af rätt till afverkning af skog annorledes än till husbehof, vare det ej gällande öfver tjugu år.»

Det är tolf år sedan jag inom denna kammare först vågade mig på en motion i syfte att få inskränkning i den långa tid, hvarpå kontrakt om upplåtelse af skog hitintills kunde göras, och jag har sedan

Om förslag till lag angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd.

(Forts.)

i upprepade motioner sökt vinna ändring deri. Mina beraödanden hafva visserligen mötts med välvilja, men jag har icke lyckats. Femtio år har hittills varit den längsta tid, på hvilken man kunnat upplåta afverkningsrätt till skog, och nu vill lagutskottet afhjelpa detta missförhållande genom att inskränka tiden till tjuugu år. Innan kamraren förledet är beslöt en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i denna fråga, förekom om dessa kontrakts lämplighet eller olämplighet en längre diskussion, hvars innehåll jag dock icke nu vill upprepa, för att icke allt för mycket upptaga kamraren tid. Beslutet blef emellertid, ty värr, en sådan skrivelse, och dess resultat, detta lagförslag, föreligger nu. Jag vill då bedja att få säga att, efter min åsigt, femtio års upplåtelse icke verkat menligare förut, än hvad tjuugu års upplåtelse kommer att verka hädanefter. En skogsafsöndring på tjuugu år framkallar en så genomgripande förändring i jordbrukarens hushållning, att den många gånger rent af hotar hans bestånd. Tjuugu år äro därför, liksom femtio år, en allt för lång tid.

Då vi genomläsa herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet anförande till statsrådets protokoll den 15 mars 1889, finna vi, att det hufvudsakliga, för att icke säga det enda skälet, hvarför han föreslagit tidens inskränkning till tjuugu år, är just Riksdagens egen skrivelse. Deremot har justitieministern, som det synes mig, med synnerlig styrka framhållit skogskomiténs betänkande år 1870 och likaså domänstyrelsens utlåtande år 1886. Skogskomitén förklarar i första rummet: Men en inskränkning i rättigheten till sådana upplåtelser fann komitén icke allenast vara af tillståndet inom Norrland rättfärdigad, utan ock med tvingande magt påkallad.

I öfverensstämmelse med dessa åsigtar upptog komitén i 9 kap. af sitt förslag till skogsordning för de fem nordligaste länen, jemte förbud att för skogsbruk annorledes än under eganderätt afsöndra mer än $\frac{1}{10}$ af oprivilegieradt hemmans hela egovidd, tillika under 48 § den föreskrift, att upplåtelse af afverkningsrätt till skog under viss tid, utan att jorden tillika afsöndrades, ej finge ske för längre tid än högst 10 år och ej heller ega rum i den händelse, att från hemmanet förut vore för skogsbruk afsöndrad så stor del af egovidden, att den skog, som återstode, icke öfverstege hvad för hemmanets eget behof af skogsalster tarvades; hvarförutom komitén i 53 § intog ovilkorligt förbud att å skog, som för afverkning under viss tid upplättes, afverka träd af vissa mindre dimensioner.

Skogskomiténs utlåtande går således ut på, att skogsafverkningskontrakt icke skulle få ingås för längre tid än tio år. Domänstyrelsen anför i sitt utlåtande, att Eders Kongl. Maj:t måtte uppdraga åt chefen för justitiedepartementet att låta utarbета förslag till sådan lagförändring, att den tid, för hvilken upplåtelse af afverkningsrätt till skog finge ega rum, blefve inskränkt till högst 10 år; och blef denna hemställan af Eders Kongl. Maj:t bifallen.

Vi finna icke i Kongl. Maj:ts proposition, lika litet som i utskottets betänkande, något stöd för att tiden skulle bestämmas till tjugu år, om icke möjligen det, att lagutskottet i sitt betänkande förra året yttrar, att tio år *möjligtvis* kunde anses vara en för kort tid. Utskottet säger dock endast »möjligtvis», under det alla andra i frågan hörda myndigheter hafva bestämdt förklarat tio år vara den lämpliga gränsen för sådana upplätelser. Hvad som man nu anser tala för den längre tiden, tyckes efter min uppfattning vara den förmån, som man anser sig böra bevilja den, som köper skog, att han kan komma i tillfälle att använda längre tid att upprepna flottled. Men detta skäl är verkligen egendomligt, ty ingen besluter sig för att verkställa en flottleds rensning på så lång tid som tjugu år. Ett sådant arbete pågår så småningom, skifte för skifte, undan för undan, och i samma mån som skogsafverkningsrätt inköpes, företagas ock strömrrensningarna, och under sådana förhållanden komma de tjugu åren numera icke till någon användning, visst icke.

Ett kanske ännu egendomligare skäl finna vi i kongl. domänstyrelsens utlåtande. Ut i inforrdadt underdånigt utlåtande öfver den af Riksdagen sålunda gjorda framställning har domänstyrelsen åberopat det yttrande styrelsen, enligt hvad ofvan blifvit omförmäldt, förut afgifvit beträffande förevarande fråga, samt dervid tillika, under tillkännagifvande att vid de upplätelser af afverkningsrätt, som egt rum å kronoparker, tiden för upplätelsernas bestånd i några fall måst utsträckas öfver tio år, anført att, med hänsyn härtill och då ersättning eller lösen för kostnad vid allmän flottleds inrättande enligt nådiga flottningsstadgan den 30 december 1880 fördelades på en tid af till och med tjugu år, kortare tid än den sistnämnda icke lämpligen syntes kunna bestämmas såsom maximum för ifrågavarande aftal.

Men, mine herrar! dessa saker hafva alls intet med hvarandra att göra. Om jag begär koncession på en strömrrensning, så behöfver jag icke styrka, att jag sjelf ämnar flotta timmer, att jag eger någon skog eller att jag har afverkningsrätt. Om jag vill begära en sådan koncession, så ingifver jag ansökan derom till Konungens befallningshafvande, men ingen frågar der efter, om jag sjelf ämnar verkställa flottning eller om jag eger eller innehar skogsmark. Jag förstår därför icke, hvar domänstyrelsen fått dessa föreställningar, som förekomma i ofvan citerade del af dess utlåtande och som för öfrigt intet hafva med frågan att skaffa.

Kammaren torde hafva i friskt minne, hurusom för ett par veckor sedan en verklig storm uppstod mot den motion, som ville bereda skogsegare i lappmarkerna tillfälle till att kunna ingå så olycksbringande kontrakt som de, hvilka nu är fråga om. Då hörde man från flera håll förklaras, huru dessa kontrakt skulle medföra stor olycka, som ingen ville bringa öfver lappmarkerna. Skulle icke kammaren äfven i dag vilja afvärja en liknande fara för landets öfriga delar?

Att upprätta sådana kontrakt kan väl icke nekas dem, som äro

Om förslag till lag angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd.

(Forts.)

Om förslag till lag angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd.

(Forts.)

besuttna å sina hemman och hafva ovilkorlig rätt att disponera sin skog. Men den magt, som kapitalen gifva gent emot de svagare hemmansegarne och deremot de icke kunna värja sig, visar sig i hög grad olycksbringande med afseende på de kontrakt, som upprättas. En allmän önskan, åtminstone i alla de trakter af Norrland, der förhållandena äro mig bekanta, är, att det måste göras något genomgripande för att hindra dessa kontraktmissbrud eller att förebygga, att så beskaffade kontrakt lagligen kunna upprättas.

Jag vill icke längre upptaga tiden med upprepande af de skäl, som jag nu vid så många riksdagar åter och åter upprepat emot lämpligheten af de olycksbringande skogsafverkningskontrakten på lång tid. Då jag därför är fullkomligt öfvertygad om, att bestämmelsen om 20 år skall blifva olycksbringande, i ty att kontrakten utan tvifvel öfver allt, der den penningstarke magnaten har det i sitt våld, ej komme att understiga 20 år, ber jag, herr talman, att med bibehållande af lagutskottets hemställan i öfrigt få orden »tjugu år» ändrade till »tio år», och anhåller om proposition på denna ändring. Skulle, herr talman, detta mitt yrkande inom kammaren ej vinna medhåll, förbehåller jag mig att sedermera må hända yrka rent afslag.

Herr Johnsson i Thorsberg: Herr talman, mine herrar! Då denna kammare under förlidet års riksdag beslöt att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till förändrade bestämmelser angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd, hade jag betänkligheter mot att biträda skrifvelsen i den form den förelåg, då jag befarade, att Kongl. Maj:t möjligen skulle kunna deraf draga den slutsats, att Riksdagen ansåg att maximitiden borde bestämmas till tjugu år. Då nu justitieministern föreslagit tiden till 20 år, framgår det af statsrådsprotokollet, att domänstyrelsens utlåtande i detta afseende varit för honom bestämmande. Granska vi då de skäl, som domänstyrelsen anført för denna tillstyrkan, så, om vi förbigå den s. k. norrländska skogskomiténs uttalande i frågan, och som afgaf sitt betänkande 1870, och som yttrade, »att en inskränkning i tiden för skogsupplätelser i Norrland icke allenast vore rättfärdigad, utan af tvingande magt påkallad», samt att domänstyrelsen, som då fick i uppdrag att yttra sig öfver detta betänkande, till alla delar instämde i de skäl, som blifvit af komitén framhållna, så finna vi vidare af statsrådsprotokollet, som bilagts Kongl. Maj:ts proposition, att Kongl. Maj:t på förekommen anledning ytterligare inhemtat domänstyrelsens yttrande i frågan genom beslut den 12 oktober 1883 samt att domänstyrelsen, som afgifvit sitt utlåtande den 26 maj 1885, hänfört sig till de skäl, som blifvit af den s. k. norrländska komitén åberopade, och framhållit, att en inskränkning i tiden vore högst nödvändig och af behovet påkallad, samt föreslagit, att upplåtelse af skog icke måtte få utsträckas öfver tio år. Detta domänstyrelsens utlåtande föredrogs inför Kongl. Maj:t den 5 november 1886, och yttrade dervid då va-

rande chefen för finansdepartementet, som anslutit sig till domänstyrelsens åsigt: »att förbud mot afverkningsaftalens utsträckning till längre tid vore af behovet påkalladt, och »under antagande att denna tid lämpligen kunde bestämmas till tio år, hemstälde,» att Kongl. Maj:t måtte uppdraga åt chefen för justitiedepartementet att låta utarbета förslag till sådan lagförändring, att den tid, för hvilken upplåtelse af afverkningsrätt till skog finge ega rum, blefve inskränkt till tio år.» Något lagförslag i detta syfte kom emellertid icke till stånd. Då nu Kongl. Maj:t på grund af Riksdagens skrivelse ytterligare inhemtat domänstyrelsens utlåtande i frågan, har styrelsen, med frångående af sin förut uttalade åsigt, föreslagit, att tiden skulle bestämmas till tjugu år. Man skulle tro, att domänstyrelsen anfört några mycket tungt vägande skäl, då den frångått en redan för 19 år sedan uttalad grundsats, som senast bekräftats i utlåtandet af år 1886, således endast för två år sedan.

Om förslag till lag angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd.

(Forts.)

Det första skälet domänstyrelsen i detta afseende åberopat är det, att staten sjelf upplåter afverkningsrätt på längre tid, d. v. s. med andra ord »då jag dricker är det rätt». Då staten upplåter skog på längre afverkningstid, böra också — menar domänstyrelsen — enskilde vara berättigade att upplåta skog på samma tid. Ja, det borde väl vara så, ty man har ansett, och detta med fullt skäl, att staten borde föregå de enskilde med exempel i afseende på skogens förvaltning och hushållning; men lika visst som det är, att de långa afverkningskontrakten äro en produkt af brist på förutseende och omtänksamhet för framtiden, lika visst skall det visa sig, innan dessa tjugu år tilländagått, att staten, då den upplåter skog på så lång tid som tjugu år, handlar oklokt och i ekonomiskt afseende ofördelaktigt. Det är nemligen uppenbart, att staten under sådana förhållanden afhänder sig fördelen att tillgodogöra sig det ökade pris, som den stora förbrukningen af dessa alster och förminskningen af tillgången derpå otvifvelaktigt måste medföra.

Det andra skälet, som domänstyrelsen anfört, är att 1880 års flottningsstadga berättigar till amortering för flottning på tjugu år. Styrelsen borde dock bättre än någon annan inse, att det är en väsentlig skilnad mellan att hafva rätt att flotta i 20 år och å andra sidan att så bör ske. Om jag köper en skog, är jag ju oförhindrad att afverka och utflotta den på 2 å 3 år, äfven om jag är berättigad att flotta i samma vattendrag i 20 års tid.

Ännu ett skäl, som domänstyrelsen anfört för den längre tiden, är det, att afverkningskontrakt på längre tid numera icke förekomma i så stort antal. Ja, deri kan domänstyrelsen hafva rätt; men hvad är orsaken? Jo, att hemmansegarne icke hafva någon skog att sälja. Det är tydligt, att då större delen af skogarne blifvit upplätne på 50 år, måste en period inträda, då köpsluten skola minskas. Men detta bevisar icke att det är omtänksamhet för framtiden eller ökad intresse för skogens vård, som för närvarande medverka att ett färre antal

Om förslag till
lag angående
tiden för nytt-
janderättsaf-
tals bestånd.

(Forts.)

kontrakt å längre tid upprättas. Dessutom är det icke så få kontrakt på längre tid, som äfven nu upprättas. Så snart de förra afverkningskontrakten börja lida mot slutet, upprättas nya på längre tid. Och hvad som är ännu mer sorgligt är det, att vid nytt köp upplåtes skogsmarken till mindre dimensioner än förr. Det är just detta, som man genom en lagändring skulle kunna förebygga, enär det alltid måste vara i högsta grad orätt och inverka störande på orternas ekonomiska utveckling, att den ena jordbrukaren kan hafva laglig rätt att afhända sin efterträdare återväxten af skogen och den afkastning, som man vid afvittring i allmänhet afsett skulle vara en källa till utkomst för hemmansegarne sjelfva. Jag anser därför, att den tid, som är föreslagen i Kongl. Maj:ts proposition, är så lång, att den icke kan motsvara allmänhetens förväntningar eller kan förebygga de allmänt öfverklagade olägenheterna. På dessa skäl, herr talman, nödgas jag sluta mig till herr Farups yrkande.

Herr Dahlberg: Herr talman! Jag hade knappt trott att föreliggande lagförslag skulle komma under debatt, då Kongl. Maj:ts proposition framkommit med anledning af en Riksdagens skrivelse och icke innehåller annat än hvad deruti begärts, men då nu andra talare yttrat sig, må det äfven tillåtas mig säga några ord. Jag skall dock försöka vara kort och hålla mig strängt till saken.

Först vill jag då säga, att jag anser hela lagförslaget numera vara ganska betydelselöst, men mycket väl förstår hvarför det framkommit. Om ett sådant lagförslag framlagts och antagits omedelbart efter norrlandska skogskomiténs utlåtande, hade det nog kunnat fylla sitt ändamål, men numera hafva nyttjanderättsaftal om upplåtelse af skog, gällande för *längre tid*, blifvit allt mera sällsynta, och ganska sällan ingås ett dylikt kontrakt för en längre tidrymd än 10, 15 eller 20 år. Vid sådant förhållande, men då i allt fall en lagstiftning i frågan skall och må hända äfven bör komma till stånd, tror jag att det varit skäl taga steget fullt ut och inskränka beståndet af nyttjanderättsaftal angående skog till 10 år. För industrien är det numera temligen likgiltigt, om den tillåtes avsluta ett sådant aftal på 10 eller 20 år, men om man skall utgå från den grundsats, som nu gjort sig gällande, att genom lagbestämmelser skydda den blifvande hemmansegarrens rätt till skogen, tror jag det varit bättre, om förslaget upptagit en upplåtelsestid af endast tio år. En annan sak är, att i paragrafen förekommer en undantagsbestämmelse i afseende å afverkning af skog till husbehof, hvilken jag tror i någon mån kommer att motverka det ändamål, som paragrafen i öfrigt afser. Jag har visserligen genom samtal med ledamöter i lagutskottet fått mina farhågor i det hänseendet till någon del lugnade, men befarar likväl, att detta undantagsstadgande för husbehofsafverkningen, hvilket enligt mitt förmenande icke är så absolut nödvändigt, ehuru motiven därför icke äro mig obekanta, kommer att icke sällan vålla ett kringgående af lagen. För

min del skulle jag således hellre hafva sett, att, då nu en ny lag i berörda hänseende skall stiftas, tiden för skogsafverkningsaftalens bestånd inskränkts till tio år, och att orden »annorledes än till hushöf» uteslutits, men då lagförslaget framkommit på grund af en Riksdagens skrivelse, så vill jag, herr talman, sedan jag fått framföra dessa mina erinringar, icke göra något yrkande.

Om förslag till lag angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd.

(Forts.)

Herr Petersson i Runtorp: Jag delar de föregående talarnes åsigt, att det behöfs en större inskränkning af tiden för upplåtelse af rätt till skogsafverkning än Kongl. Majt och lagutskottet föreslagit. Ett litet steg i den rätta riktningen är visserligen taget med det nu föreliggande förslaget, som är både nyttigt och behöfligt, men det uppfyller icke hela sitt ändamål genom den långt utsträckta tiden af tjugu år. Jag skulle hafva önskat, att man gjort någon skilnad i tidslängden mellan de södra och de norra delarne af vårt land, ty det är ju gifvet, att, då det i de sistnämnda finnes mycket större skogsvidder, de möjligtvis kunde hafva tält vid något längre tid än södra Sverige. Hos oss, t. ex. i de trakter jag känner till, behöfver man visst icke några tjugu år, utan kan i de flesta fall afverka sin skog på två à tre år, så att vore en tidrymd af fem år bestämd för södra Sverige, vore det fullt tillräckligt. Nu föreligger emellertid icke något dylikt förslag, och jag vill därför ej göra något yrkande i den vägen, ehuru det nog kunde vara lämpligt, ty af huru stor vigt denna fråga är för skogshushållningen i landet, torde hvar och en, som har reda på huru det plägar gå till, hafva klart för sig. Nu säljer den enskilde egaren sin skog för hela tiden, som varit femtio år och hädanefter skulle blifva tjugu år, och på det sättet förhindras all skogshushållning. Det kan väl tyckas, som om detta vore hans enskilda egendom, och han således borde få göra med den hvad han vill. Ja, så säger man ock, och allt, som göres för att söka vårda och rädda skogen, stämplas såsom ingrepp i den enskildes eganderätt, men jag tror, att det är regeringens och Riksdagens pligt att, då man ser, huru den enskilde icke själf förstår att beakta sin egen fördel, stifta sådana lagar, som kunna hjälpa honom i det hänseendet.

Jag kan emellertid icke annat än beklaga, att förslaget stannat vid denna siffra, tjugu år, ehuru, om jag ej missminner mig, det i Riksdagens skrivelse hette tio eller högst tjugu år, och således icke något hinder mött för att taga minimum, men jag föreställer mig, att i alla händelser intet kan hindra kammaren att nu fatta ett beslut i den riktningen. Då jag flera gånger sökt verka för att få till stånd en lag för bättre vård af våra skogar, men ej lyckats härutinnan, så helsar jag naturligtvis med glädje, att något nu blifvit gjort i det hänseendet, men anser på samma gång, att ändamålet ej till fullo vinnes utan en större nedsättning af tiden. I likhet med den förste talaren skulle jag, om man kunde få tiden nedsatt till tio år, vilja vara med om förslaget, men i annat fall vet jag icke, hvilket som

Om förslag till
lag angående
tiden för nytt-
janderättssaf-
tals bestånd.

(Forts.)

vore klokast att rent afslå detsamma eller möjligen att återremittera det till utskottet, om *det* sedan skulle hafva rätt att till kammaren inkomma med det af mig önskade förslaget. Emellertid och då jag tror, att detta är något, som hvar och en, hvilken vill tänka på skogens återväxt, kan vara med om, så vill jag förena mig med den förste talaren och yrka den förändring i utskottets förslag, att de båda sista orden »tjugu år» ändras till »tio år», och anhåller jag om proposition härå.

Chefen för kongl. justitiedepartementet, herr statsrådet Örbom: Den siste ärade talarens uppgift, att Riksdagen skulle hafva i sin framställning till Kongl. Maj:t användt uttrycket tio, högst tjugu år, tror jag beror på ett misstag. Skrifvelsen, sådan den blef expedierad, bestämde minimitiden till tjugu år, och jag tror, att detta Riksdagens beslut var ganska välbetänkt. Här är fråga om, mine herrar, att vidtaga en ganska väsentlig inskränkning i dispositionsrätten öfver skogs-egendom. Hittills hafva aftal om nyttjanderätt till skog kunnat omfatta ända till femtio år, och länge hafva klagomål förnummits öfver att denna tid varit för lång, ehuru de icke hafva ledt till någon åtgärd förr än nu, då man i ett tag skurit bort hela trettio år. Detta synes mig vara en ganska ordentlig afprutning, och när staten nu måste såsom en slags förmyndare — ty detta är icke annat än ett utöfvande af statens förmyndareskap för dem, som icke hafva rätt begrepp om sin egen fördel — ingripa häri, vore det då klokt och välbetänkt att med ens utsträcka detta förmynderskap till dess yttersta tänkbara gräns? Jag tror, att nästan alla sakkunnige hafva yttrat sig derhän, att tio år vore för kort, och om detta håller streck, vore det väl bra vådligt att antaga den tiden. Domänstyrelsen har i sitt sista utlåtande på, såsom mig synes, goda skäl föreslagit tjugu år, eller den tid, som Riksdagen sjelf antagit såsom den i allo lämpligaste, och att Kongl. Maj:t under sådana förhållanden, med hänsyn till såväl Riksdagens som domänstyrelsens auktoritet, föreslagit samma tid, torde väl icke förtjena klander utan snarare vittna om att regeringen så omsorgsfullt som möjligt sökt gå Riksdagens önskningar till mötes och likväl taga hänsyn till de privata intressen, som dock väl i första rummet böra skyddas. Jag har icke af de föregående talarnes anföranden blifvit öfvertygad om att denna tid af tjugu år är för lång och att den därför skulle göra lagen ändamålslös, utan jag tror det vara mycket klokt att nu stanna vid dessa tjugu år, om hvilka Konung och Riksdag varit ense. Skulle erfarenheten under kommande tider visa, att denna tidrymd behöfver förkortas, så är en lagförändring i det syftet troligtvis mycket lätt att åstadkomma. På dessa skäl ber jag få förorda den tidsbestämmelse, som är intagen i Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Farup: För den händelse herr talmannen skulle hysa betänkligheter mot att framställa proposition å den af mig föreslagna ändring, yrkar jag rent afslag.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Derunder hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan med den förändring, att det i slutet af § 1 förekommande ordet »tjugu» måtte utbytas mot »tio» och *dels* afslag å samma hemställan.

Beträffande det af herr Farup först framställda ändringsförslaget, att orden »tjugu år» måtte utbytas mot »tio år», förklarade herr talmannen, att, då enligt hans uppfattning detta yrkande ginge utöfver hvad af Kongl. Maj:t i ämnet föreslagits och måste anses innefatta ett nytt förslag, som emellertid icke undergått den i 56 § riksdagsordningen föreskrifna förberedande behandling, han till följd häraf och med hänsyn till stadgandet i 55 § nämnda grundlag funne sig förhindrad att å detta yrkande framställa proposition.

Sedan herr talmannen härefter gifvit proposition såväl på bifall till utskottets hemställan oförändrad som på afslag, blef berörda hemställan af kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs och bifölls lagutskottets utlåtande n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 17 kap. 12 § handelsbalken.

§ 9.

Samma utskotts härefter föredragna memorial, n:o 38, i anledning af Andra Kammarens återremiss af utskottets utlåtande n:o 32 öfver väckt förslag angående ändrad lagstiftning rörande lagfart å afsöndrad lägenhet, lades till handlingarne.

§ 10.

Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande, n:o 39, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet. *Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.*

Till lagutskottets handläggning hade Andra Kammaren hänvisat tre inom nämnda kammare väckta motioner, i hvilka föreslagits ändrade bestämmelser rörande den kommunala rösträtten på landet. Motionerna hade afgifvits af herr *L. Pålsson* i Hemmesdynge, n:o 7, herr *O. Andersson* i Lyckorna, n:o 36, och herr *L. P. Larsson* i Berga, n:o 170. I dessa motioner framställdes följande förslag:

af herr *L. Pålsson*:

att Riksdagen ville besluta en sådan ändring af § 22 i Kongl. Maj:ts nådiga förordning om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, att denna paragraf får följande förändrade lydelse:

Om ändrade
bestämmelser
i fråga om den
kommunala
rösträtten på
landet.
(Forts.)

§ 22. Val skall, der så äskas, förrättas med slutna sedlar. Hvarje röstegande tillkommer en röst. Mellan lika röstetal skiljer lotten;

af herr *O. Andersson*:

att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i kongl. förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet § 11, att hvarje röstegande må tillkomma en röst; dock att vid beslut om utgifter röstvärdet må beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal med iakttagande af den begränsning, att ingen må utöfva rösträtt för större antal röster än som motsvarar en tjugonedel af kommunens hela fyrktal efter fyrktalslängden;

samt af herr *L. P. Larsson*:

att Riksdagen ville besluta, att 11 § kongl. förordningen den 21 mars 1862 angående kommunalstyrelse på landet skall hafva följande ändrade lydelse:

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal, än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.

Utskottet hemställde i föreliggande utlåtande:

att Riksdagen ville, i anledning af nu ifrågavarande motioner, för sin del antaga följande

Förordning

angående ändrad lydelse af § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Häri genom förordnas att § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, sådan nämnda paragraf lyder i förordningen den 26 oktober 1888, skall hafva följande ändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock att, der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erläggga kommunalutskylder, annan grund, än

den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, röstvärde skall vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden. *Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal än det som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.*

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.

(Forts.)

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Nydahl: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till herr Olof Anderssons i Lyckorna motion i ämnet, i hvad den afser en begränsning af den kommunala rösträtten å landet, så att maximiröstetalet måtte sättas till en tjugonedel af kommunens hela röstetal, eller, med andra ord, bifall till utskottets föreliggande förslag med den förändring, att ordet »en tiondedel» utbytes mot »en tjugonedel». Jag gör detta först och främst af det skälet, att jag anser, att den begränsning, som utskottet här föreslagit, är alldeles otillräcklig. Det kan visst synas, som om det vore en ganska stor inskränkning i de magtegrundades rösträtt, att ingen af dem skulle få utöfva rösträtt för mer än en tiondedel af kommunens hela röstetal, och derigenom skulle *enväldet* inom en kommun möjligen kunna brytas. Men för den, som något närmare reflekterat öfver huru förhållandena skulle komma att gestalta sig, är det alldeles uppenbart, att der ett *fåmannarväld* finnes, det skall florerera lika väl oaktadt den här föreslagna begränsningen af rösträtten. Jag vill gifva reservanternas rätt i hvad de yttra på midten af sid. 7 i betänkandet, då de nemligen säga: »att magten genom den ifrågasatta inskränkningen i de högst beskattades rösträtt endast skulle öfverflyttas till ett — visserligen något större — antal jemförelsevis högt beskattade, men att det lägre beskattade flertalet af kommunens medlemmar lika litet som nu skulle kunna genom sin rösträtt inverka på kommunens sjelfstyrelse.»

Jag skall också be att få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att den här föreslagna begränsningen icke skall kunna förhindra, att en person skulle komma att utöfva en högre rösträtt än för en tiondedel af kommunens hela fyrktal. Såsom bekant finnes numera i vårt land en hel mängd aktiebolag, hvilkas rösträtt i regeln utöfvas af bolagens disponenter, under det att bolagsmännen vanligen äro bosatta utom den kommun, der bolagen hafva sin verksamhet och äro taxerade, stundom till och med i främmande land. Disponenten för ett sådant bolag skulle nu komma att för bolagets räkning på grund af fullmagt rösta för en tiondedel af kommunens hela röstetal, om nemligen bolaget är så högt taxerad, och dertill sedan få lägga sina egna röster, som ofta uppgå till ett 1000-tal, d. v. s. ungefär lika mycket,

Om ändrade
bestämmelser
i fråga om den
kommunala
rösträtten på
landet.

(Forts.)

som 40 à 50 hemmansegare tillsammans få förfoga öfver. Denne disponent skulle således i verkligheten få utöfva en rösträtt, som med en rätt ansenlig siffra öfverskjuter det röstetal, som utskottet har tänkt sig såsom ett lämpligt maximum.

Man bör icke heller förbise, att på landsbygden något större antal röstberättigade, allra helst af småfolket, sällan kan komma tillsammans vid en stämma. De hafva för långa vägar, och de hafva för mycket annat att syssla med. Ja, kommunalrummen lemna i allmänhet icke utrymme för mer än en större eller mindre bråkdel af de röstberättigade. Jag tror, att man, när man vill bestämma ett lämpligt röstetalsmaximum, bör taga hänsyn äfven till detta förhållande. Och jag tänker, att man då skall finna, att en begränsning i rösträtten, äfven om den skulle se ut att vara ganska stor, i tillämpningen och till sina verkningar kommer att blifva mycket ringa.

När denna fråga förra gången förelåg till afgörande här i kammaren, talade jag för bifall till en reservation, som då var bifogad utskottets betänkande och var afgifven af denna kammares ledamöter i utskottet, hvilken reservation förordade samma förslag, som det här nu föreliggande, eller en begränsning af rösträtten till en tiondedel af kommunens hela röstetal. Och jag förklarade dervid, att jag gjorde detta icke därför, att jag ansåg denna begränsning vara tillfredsställande, utan, emedan den skulle innebära ett brytande med nu gällande princip. Då jag nu går längre och föreslår kammaren att besluta, att ingen skall få utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar mot en tjugonedel af kommunens hela röstetal, så gör jag detta i den öfvertygelsen, att ett sådant beslut af Andra Kammaren skall vara till gagn för den framtida behandlingen af denna fråga, som så länge har stått på dagordningen. Såsom herrarne veta, har Andra Kammaren upprepade gånger — jag tror vid hvarje riksdag under de sista 20 åren — bifallit mer eller mindre långt gående förslag i detta ämne, men Första Kammaren har lika ofta förkastat dessa förslag. Detta förhållande lär väl vara allenastående i vårt representationsskicks historia.

Och då man ser på billigheten af en begäran, som innefattar ingenting annat och mer än det obestriddigen högst rimliga anspråket, att den sjelfstyrelse, som svenska folket hetes ega, skall i någon mån blifva en verklighet — det, jag ville säga, *mänskliga* anspråket, att de små jordbrukarne och arbetarne, som känna de kommunala utskyldernas börda relativt mycket tyngre än de stora jorddrottarne och de stora industrietablissemens egare, skola, såsom en belöning för det tålmod, hvarmed de bära dessa ständigt sig ökande kommunalutskylder, och såsom ett erkännande af deras människovärde, få något mer än en blott och bart *skenbar* rösträtt — det, såsom mig synes, icke öfverdrifna anspråket, att ett hundratal hemmansegare skola inom den kommun, der de och deras fäder under många generationer före dem arbetat och betalat skatt, och der deras barn efter dem skola på

samma sätt arbeta och skatta, få tillsammans hafva en liten smula mera att säga i sin kommuns angelägenheter, än en inspektor eller en bokhållare, som i år tillhör kommunen, men under nästa år kanske icke — då man, säger jag, å ena sidan ser på billigheten af detta anspråk, och å andra sidan begrundar de obållbara och underhaltiga, länge sedan vederlagda skäl, hvori Första Kammaren har insvept sina beslut om afslag, så skulle det kunna förefalla alldeles oförklarligt, att Första Kammaren under en tid af mer än 20 år har förkastat denna af den Andra, den folkvalda kammaren, hvars medlemmar till största delen bo på landsbygden, påyrkade reform i afseende på den kommunala rösträtten å landet; och det *vore* oförklarligt, om man icke på goda grunder kunde antaga, att den åsigten vunnit insteg i vårt öfverhus, att intresset för denna fråga icke är så synnerligen starkt i Andra Kammaren, att det med åren svalnat och genom fortsatt motstånd skall slutligen helt och hållet nötas bort.

Jag tror, att vi häri hafva att se förklaringsgrunden till Första Kammarens hållning i denna fråga. Och i sjelfva verket har nog också Andra Kammaren gifvit anledning till en sådan uppfattning. Andra Kammaren, som, om jag icke misstager mig, mer än en gång för sin del beslutat, att ingen i kommunens angelägenheter skulle få rösta för mer än en *tjugonedel* af kommunens hela röstetal, har nemligen under de senare åren förklarar sig nöjd med en dylik begränsning till en tiondedel af röstetalet, naturligtvis i den tanken, att det är bättre att få något än att få intet; men den har också derigenom visat, att den låter pruta med sig. Men vi hafva, oakadt detta prutande, intet fått; och intet skola vi få, så länge icke Första Kammaren fått klart för sig, att Andra Kammaren haft fullt allvar med den ställning, den förut i denna fråga intagit, och att dess intresse för reformen fortfarande är lika varmt. Tron icke, mine herrar, att Första Kammaren skall göra något som helst medgifvande, innan den blir öfvertygad om, att den *måste* ge med sig!

Äfven har jag för min ringa del försökt att på förmedlingens väg främja denna sak. Då jag nemligen trodde mig hafva funnit, att inom Första Kammaren motståndet mot denna reform hufvudsakligen berodde derpå, att man befarade, att en förändring af den kommunala rösträtten skulle rubba grunderna för Första Kammarens sammansättning — jag visste nemligen, att två mycket inflytelserika medlemmar i Första Kammaren, hvilka sannolikt mer än andra bidragit till frågans fall, uttryckligen förklarar att det egentligen var af politiska skäl, som de motsatt sig denna förändring — så inrymde jag i en motion, jag väckte i ämnet, det undantaget, att man vid val af landstingsmän och deras valmän skulle rösta efter nu gällande grunder — detta skedde just för att bryta spetsen af den der invändningen — och lagutskottet accepterade också detta mitt förslag; nu hade de nämnde herrarne ingenting att säga om förslagets politiska vådor, men de yrkade ändock afslag, ehuru denna gång utan någon egentlig motivering. Nej, tron icke,

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.

(Forts.)

*Om ändrade
bestämmelser
i fråga om den
kommunala
rösträtten på
landet.*

(Forts.)

att Första Kammaren skall visa något tillmötesgående, så länge vi visa oss vacklande och benägna att slå af på våra en gång framställda fordringar!

Då jag nu föreslår, att Andra Kammaren skall besluta, att ingen må utöfva rösträtt för större antal röster, än som motsvarar en tjugondedel af kommunens hela röstetal, så följer jag der vid lag ett föredöme, som gafs af en mycket framstående ledamot af denna kammare vid 1884 års riksdag. Utskottet hade äfven då föreslagit, att rösträtten skulle begränsas till en tiondedel af kommunens hela röstetal, men Första Kammaren hade såsom vanligt förkastat denna hemställan. Då uppträdde i denna kammare vår nuvarande vice talman och förklarade, att han skulle med glädje accepterat utskottets förslag, derest icke Första Kammaren hade förkastat detsamma, men då nu så skett, ville han föreslå Andra Kammaren att såsom ett svar derpå och för att visa landet, att Andra Kammaren icke ansåg en begränsning till $\frac{1}{10}$ tillräcklig, för sin del besluta ett röstmaximum af $\frac{1}{20}$. Detta yrkande vann bland kammarens ledamöter mycken genklang, men kammaren biföll dock slutligen utskottets betänkande, såsom jag tyckte mig finna, dertill föranledd af lagutskottets dåvarande vice ordförande, som framhöll, att det skulle taga sig ut som ett trots och endast skada den så länge efterlängtade reformen, i fall Andra Kammaren — under förklaring, att den eljest vore nöjd med hvad utskottet föreslagit — dock nu beslutade enligt det under diskussion framställda förslaget endast därför att Första Kammaren ej bifallit utskottets betänkande. Då jag nu följer detta åberopade föredöme, så skola herrarne, på grund af hvad jag anført, lätteligen finna, att det icke sker för att trotsa, utan i den fulla öfvertygelsen, att en sådan opinionsyttring inom denna kammare — ty något annat än en opinionsyttring lär det icke kunna blifva, äfven om vi besluta oss för hvad lagutskottet föreslagit — skulle vara gagnelig för frågans kommande behandling. Jag behöfver icke säga landsbygdens representanter, som känna förhållandena på landet i detta hänseende, att hvad utskottet här har föreslagit är mindre, vida mindre än hvad deras kommittenter, det stora flertalet af deras kommittenter, begära, vida mindre än att det skulle i tillämpningen verka i någon nämnvärd grad till afhjelpande af de öfverklagade missförhållandena. Och hvad stadsrepresentanterna beträffar, så hoppas jag, att de, som länge sedan för städerna fått en begränsning af den kommunala rösträtten, som går betydligt längre än hvad lagutskottet här har föreslagit i afseende på landsbygden — jag hoppas, säger jag, att dessa skola unna landsbygdens befolkning att få hvad de sjelfva fått, och att de, hvar i sin stad, vid behandlingen af denna fråga tänka lika ädelt som en högt ansedd stadsrepresentant, hvilken nu har sin plats i Första Kammaren, nemligen generaldirektör Wieselgren, tänkte, då han en gång vid behandlingen af denna fråga här i kammaren yttrade, att han alltid röstat för en begränsning af den kommunala rösträtten på landet, »emedan han varit öfvertygad, att

förhållanden, som, om de egt rum i städerna, skulle förefallit honom upprörande, måste på samma sätt uppfattas på landsbygden.»

Jag skulle visserligen helst yrka bifall till herr Olof Anderssons motion i hela dess omfattning, men då kammaren icke lär vara beredd på att godkänna ett sådant förslag, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets föreliggande betänkande med den ändringen, att orden »en tiondedel» utbytas mot en »tjugonedel», och anhåller jag hos herr talmannen om proposition på detta mitt yrkande.

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.

(Forts.)

Med herr Nydahl instämde herrar *Waldenström* från Gefle, *Gumælius*, *Wretling*, *Liljeholm*, *Svensson* från Karlskrona, *Collander*, *Broström* och *Björck*.

Herr Lilienberg: För egen del skulle jag icke alls hysa några betänkligheter emot att biträda det förslag, som af en ärad representant nu blifvit framställt om begränsning af den kommunala rösträtten till $\frac{1}{20}$ af hela röstetalet. Men jag hemställer likväl, att kammaren måtte bifalla lagutskottets förslag, och jag tror icke att kammaren, om den det gör, kan beskyllas för någon inkonsequens. Ty det förslag, som lagutskottet nu framställt, är detsamma, som utskottet afgifvit åtminstone de två senaste åren och, som jag tror, äfven någon gång tidigare.

Den värde talaren, som nyss hade ordet, yttrade, att man icke hade någon utsigt, att Första Kammaren skulle biträda Andra Kammarens beslut i denna fråga. Det är ju då naturligt, att utsigten blir ännu mindre, om man antager ett förslag om den kommunala rösträttens begränsande till $\frac{1}{20}$ af hela röstetalet.

Jag yrkar bifall till lagutskottets förslag.

Herr Dahlberg: Herr talman! Då äfven jag är bosatt på landet och har någon erfarenhet af i hvad mån de utan allt tvifvel mindre lämpliga nu gällande bestämmelser rörande sättet att utöfva kommunal rösträtt gjort sig gällande, må det tillåtas mig att yttra några ord.

Jag skall då först be att få säga, att jag för min del icke har något att erinra mot en inskränkning uti denna rösträtt och därför äfven kommer till samma slut som lagutskottet, därför att jag anser dess förslag för närvarande gå i den rätta riktningen. Men jag skall derjemte be att gent emot dem, som allt för mycket framhålla de rättigheter, som den vidsträcktare rösträtten innebär, få betona de *skyldigheter* den medför. Dessa skyldigheter inskränka sig icke endast till att de största röstegande naturligtvis äfven hafva i kommunalt hänseende de drygaste utgifterna, hvarför de rimligtvis i afseende på kommunala angelägenheter böra hafva ett något större inflytande än de som hafva mindre utgifter. Det är en annan sida af dessa skyldigheter, som mycket sällan betonas men som mången gång varit rätt tryckande för dem, hvilka egt befogenhet att utöfva en betydligare rösträtt; det är

Om ändrade
bestämmelser
i fråga om den
kommunala
rösträtten på
landet.

(Forts.)

nemligen den *moraliska* skyldigheten. För den, som haft att utöfva en rösträtt, hvilken kanske kunnat uppväga de öfrigas rösträtt inom en kommun, har det naturligtvis också varit en djupt känd pligt att pröfva, huru och på hvad sätt han bort begagna sig af denna rätt. Jag tror att, särskildt om jag tager hänsyn till förhållandena i min hemort, hvilken icke är långt aflägsen ifrån den förste talarens, just detta behof af att pröfva många gånger, ja kanske flertalet gånger, föranledt dertill, att de större röstberättigade nedlagt sina röster. Det har händt, att större röstberättigade varit fullkomligt öfvertygade om rättmätigheten och billigheten af en åsigt de hyst; men de hafva också vetat, att af ett eller annat skäl pluraliteten inom en kommun varit af annan mening, och till följd deraf ofta nog — utom när det gällt hvad jag ville kalla humanitets- och sedlighetsfrågor — nedlagt dem tillkommande rösträtt. Jag tror, att särskildt inom Norrland det icke är ovanligt, att de större röstegande — utom just i fråga om sedlighets- och humanitetsfrågor — så litet som möjligt begagna sig af dem tillkommande större rösträtt.

Jag började mitt anförande med att säga, att jag ämnade yrka bifall till lagutskottets förslag, emedan detta går i den rätta riktningen. Och *ett* skäl — utom det rättvisa och billiga deri — hvarför jag vill biträda detsamma, är att icke få röstegande då skulle slippa den ofta tryckande skyldigheten att påtaga sig ansvaret för ett oeslut utan att de finge dela detta ansvar med andra.

Jag yrkar bifall till lagutskottets förslag.

Herr Smedberg: Jag har för min del icke något emot, att orden »en tiondedel» utbytas mot »en tjugondedel». I det hänseendet vill jag gerna instämma med den förste talaren. Men inom utskottet hade det icke varit skäl att yrka detta, ty då hade icke många förordat sig om ett förslag sådant som det nu föreliggande. Vi ansågo det därför vara bäst att stanna vid $\frac{1}{10}$, såsom Andra Kammaren många gånger beslutat. Men jag hemställer derjemte till herrarne, huruvida det kan vara klokt att fatta beslut om rösträttens begränsande till $\frac{1}{20}$, innan Första Kammaren i denna fråga fattat beslut. Ty om Första Kammaren får veta, att denna kammare ännu ytterligare velat begränsa rösträtten, så fruktar jag den förr kommer att afslå betänkandet. Det är annars möjligt, att detta förslag kan gå igenom i Första Kammaren.

Af denna anledning anser jag klokast att bifalla utskottets förslag.

Herrar *Thestrup*, *Bengtsson* i *Boberg* och *Andersson* i *Hasselbol* förenade sig med herr Smedberg.

Herr *Andersson* i *Lyckorna* yttrade: Då jag som motionär djerfts komma fram till Riksdagen med denna framställning, behöfver jag naturligtvis icke säga herrarne, att jag i viss mån icke kan vara

tillfredsstäld med det slut, till hvilket utskottet i föreliggande fråga kommit, lifligt öfvertygad som jag är, att äfven rösträttens begränsande till $\frac{1}{20}$ icke skulle vara i något hänseende olämpligt eller skadligt, utan tvärtom den kommunala andan derigenom skulle omgestaltas ifrån hvad den nu är till ett bättre. Och det är för mig alldeles oförklarligt, hvarför folket på landet skall anses vara så underlägset befolkningen i städerna. Jag tror, att landets befolkning också kan kallas för menniskor, och att äfven bland dem kunna finnas sådana, som både tänka och reflektera, innan de besluta. Och hvad sparsamhetsåtgärder beträffar, är jag förvisad att de mindre hemmansegarne och de mindre röstberättigade äro detta fullt ut lika mycket, ja ännu mera än de som ega ojemförligt mycket högre rösträtt till följd af större förmögenhetsvilkor.

Jag skulle visserligen vilja göra ett yrkande i öfverensstämmelse med det som jag i min motion framställt, men då jag nu hört så många föregående talare, och bland dem isynnerhet de som yttrat sig i egenskap af ledamöter af det aktningvärdade lagutskottet, förklara att de af rena försigtighetsskäl icke velat tillstyrka bifall till min motion, fastän de erkänna rigtigheten af den rättsprincip, hvarpå den stöder sig, så skall jag icke heller göra det, under den förhoppning att vi derigenom möjligen erhålla tillmötesgående i Första Kammaren till det slut, hvartill utskottet kommit.

Herr talman! Jag skall icke göra något yrkande.

Herr Bengtsson i Gullåkra: För min del skulle jag ej hafva något emot att i enlighet med herr Nydahls förslag ändra den af lagutskottet föreslagna maximisiffran $\frac{1}{10}$ till $\frac{1}{20}$. Men då jag är en varm vän och anhängare af reform i den kommunala rösträtten, så vill jag ej göra ett yrkande i den rigtningen, emedan jag förutsätter att det icke skulle lända saken till gagn. Ty jag tror, att, om vi skulle besluta oss för den af herr Nydahl förordade ändringen, vi dermed skulle gifva Första Kammaren ett skäl att äfven denna gång afslå lagutskottets förslag i denna fråga. För min del kommer jag därför att rösta för lagutskottets förslag sådant det föreligger.

Jag gör detta så mycket hellre, som jag sjelf är medlem af en kommun, der vi fått erfara detta öfvervalde af de större röstegarne. Det finnes nemligen i denna kommun ett bolag, som eger så många röster, att alla församlingens röstegande medlemmar icke kunna uppväga detta bolags rösträtt. Jag vill, då jag nämner detta, likväl gifva det ifrågavarande bolaget det erkännande, att det ej under den tid det varit vid magten utöfvat något tvång på kommunen. Men innan detta bolag kom till, så var det tvenne enskilda personer, som hade detta envälde, och dem kan jag ej gifva samma goda vitsord. Ty under en lång följd af år uppträdde dessa personer vid val af ledamöter till bevillningsberedningen och taxeringskomitéerna och valde på sig sjelfva samt utöfvade sålunda den hufvudsakliga beskattningsrätten

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.

(Forts.)

*Om ändrade
bestämmelser
i fråga om den
kommunala
röst-rätten på
landet.*

inom kommunen. Då sådana förhållanden kunna inträffa i en kommun, så torde herrarne finna, att man ej kan tala om verklig kommunal själfstyrelse.

Det är på dessa skäl, herr talman, som jag på det varmaste skall anhålla om bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Häruti instämde her *Truedsson*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talman gifvit propositioner i enlighet med de yrkanden som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 6, i anledning af väckta motioner om ändring af § 23 riksdagsordningen; och

n:o 7, i anledning af väckta motioner om ändring af § 14 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landförsvaret;

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående befrielse för rusthållarne vid andra lifgrenadierregementet från erläggande af betalning för förbrukad exercisammunition; och

n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utvidgning af södra skånska infanteriregementes mötesplats Refvinge;

sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande:

n:o 2, i anledning af en utaf Riksdagens år 1888 församlade revisorer i deras berättelse angående statsverket gjord framställning i fråga om indrifning och redovisning af de enskilda sedelutgifvande bankernas bevillningsafgifter;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om åtgärder för skyddande af arbetares lif och helsa i arbetet;

n:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till

ändrad lydelse af § 32 §, 1 mom. i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871; och

n:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående enskild sedelutgifvande banks, bankaktiebolags och sparbanks konkurs samt till lag med vissa bestämmelser angående enskilda sedelutgifvande banker; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande:

n:o 25, i anledning af väckt förslag om rätt för den, som vid domstol företett handling i hufvudskrift, att mot vissa vilkor återfå densamma.

§ 12.

Anmälades och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 26, till Konungen, med förslag till förordning angående ändrad lydelse af § 47 mom. 2 och § 48 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens i dagens sammanträden fattade beslut.

§ 14.

Sedan anmält blifvit att herr *J. Nilsson* i Sorröd, hvilken undfått ledighet från riksdagsgörömlen under fjorton dagar, räknadt från och med den 7 innevarande månad icke önskade att före den 15:de dennes begagna sig af den sålunda erhållna ledigheten, medgaf kammaren, att herr Nilssons ledighet i stället finge beräknas från och med sistnämnda dag.

Ledighet beviljades vidare åt:

herr <i>M. Zachrisson</i>	under 14 dagar fr. o. m. den 14 dennes			
» <i>N. Jönsson</i>	i Gammalstorp under 7 dagar fr. o. m. d. 3 dennes.			
» <i>G. Ryding</i>	» 14 » »	11	»	
» <i>G. O. Peyron</i>	» 14 » »	13	»	
» <i>J. F. Schöning</i>	» 4 » »	6	»	
» <i>C. A. Andersson</i>	från Malmö » 12 » »	11	»	
och herr <i>A. Swartling</i>	» 3 » »	4	»	

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,39 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.

Fredagen den 5 April.

kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 sistlidne mars.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 6 och 7;
statsutskottets utlåtanden n:is 5, 45 och 46;
sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande n:o 2;
lagutskottets utlåtanden n:is 40, 41 och 42; samt
Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 25.

§ 3.

Under återopande af i sådant afseende inom talmanskonferensen träffad öfverenskommelse hemstälde herr talmannen, det kammaren ville besluta, att statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landförsvaret, måtte å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras främst bland de ärenden som blifvit tvenne gånger bordlagda.

Denna hemställan bifölls.

Vidare och under återopande af enahanda öfverkommelse hemstälde herr talmannen, att lagutskottets utlåtande n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om åtgärder för skyddande af arbetares lif och helse i arbetet finge å den föredragningslista, som komme att upprättas för kammarens sammanträde nästa måndag, den 8 dennes, uppföras främst bland ärenden, som derförinnan hunnit bordläggas två gånger.

Jemväl denna hemställan bifölls.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets memorial n:o 9, i anledning af återremiss af 2:a punkten i utskottets betänkande (n:o 7) angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Kammaren beslöt, att detta ärende skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden som blifvit två gånger bordlagda.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöröromålen beviljades herr *A. Sundström* under fjorton dagar från och med den 12 innevarande april.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,44 e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.
